

Leirrasene

Halldor Hustadnes, Siri Gedde-Dahl,
Leif Stang, Øistein Norum Monsen og Ola Strømman

Disse leverer rapporten:

Journalister/research: Halldor Hustadnes, Siri Gedde-Dahl (også reportasjeleder),
Leif Stang, Øistein Norum Monsen og Ola Strømman

Disse har bidratt:

Lars Eivind Bones, Hans Arne Vedlog og Eivind Senneset (alle på foto/video)

Forsidebilde:

*Natt til 30. desember 2020 gikk det et leirskred i Ask i Gjerdrum.
11 mennesker, inkludert et ufødt barn, døde. Foto: Lars Eivind Bones.*

Oslo, 17. januar 2021

Kontaktadresse: Siri Gedde-Dahl, Dagbladet, sgd@dagbladet.no, tlf 97525118

INNHold

1. Innledning – dette er prosjektet.....	1
2. Slik startet det.....	1
3. Metoder	2
3. 1. Metode: Jakten på skredets gang.....	2
3. 2. Metode: Finne ut av systemet	4
3.2.1. Metode: Få fram kaotisk saksbehandling.....	5
3. 3. Metode: Søk i dokumenthaugen.....	6
3.3.1. Flere hypoteser	6
3.3.2. Ingelstun.....	7
3.3.3. Falske dokumenter	8
3. 4. Metode: Kartlegging av hvorfor kvikkleirekartet ikke fungerte	9
3. 5. Metode: Gjennomgang av granskningsrapporter - stadig de samme feilene	11
3. 6. Metode: Kartlegging av hvordan små tuer velter store lass	12
3. 7. Store kvikkleireras - ingen sanksjoner	14
Sørumraset, 2016.....	15
Lyngen-skredet, 2010.....	15
Kattmarka-raset, Namsos, 2009	15
4. Metode: spørreundersøkelse til kvikkleirekommunene	15
Tvungen form.....	16
Besvarelsene.....	16
Svarene	17
5. Konsekvenser	18
5.1 «Våre» konsekvenser	18
5.2 Stort samsvar med granskningsutvalget.....	19

1. Innledning – dette er prosjektet

Vårt grunnleggende spørsmål var: **Hvordan kan livsfarlige kvikkleireskred i boligområder og på sentral infrastruktur skje – gang på gang - når det finnes så mye kunnskap om hvordan skred kan forhindres?**

Dette prosjektet har avdekket at:

- Ansvar for å sikre befolkningen mot skred pulveriseres.
- Papirdokumentasjon og papirkontroll svikter.
- De fleste ras er menneskeskapt – og de samme feilene gjøres gang på gang, til tross for granskningsrapportenes kritiske gjennomgang.
- Det får sjelden konsekvenser å bryte reglene. Svært få eksempler på sanksjoner etter regelbrudd som utløser skred.
- Det nasjonale kvikkleireregisteret (NADAG) følges ikke opp. Det er store, uløste problemer der. Titusenvis av rapporter mangler. Ikke engang NVE og kommunene har lagt ut alle sine rapporter.
- Kommunene har et større ansvar enn de har skuldre til å bære. Gjerdrum-skredet har satt en støkk i dem.

Vi jobbet langs to spor:

Det ene var å se på utbyggingssaker i Gjerdrum kommune, også utenfor Nystulia, der skredet gikk. **Det andre** gikk nasjonalt – vi fant nasjonale problemstillinger blant annet ved å gjennomgå granskningsrapporter etter kvikkleireskred i nyere tid.

Hovedhypotesen var at ansvaret for å forebygge kvikkleireskred blir pulverisert i kompliserte plan- og byggesaksprosesser. Dertil at det er helt «gratis» å bryte reglene, så og si ingen sanksjoneres – til tross for at menneskelige feil og regelbrudd har fått store konsekvenser.

Vi hadde også en hypotese om at «ansvaret for helheten» svikter.

Disse problemstillingene ble konkretisert i underhypoteser underveis, men hovedhypotesen ble ikke endret i løpet av arbeidet.

Journalistene Halldor Hustadnes, Leif Stang og Siri Gedde-Dahl (også reportasjeleder) la hver inn ca tre månedeverk i prosjektet vår/sommer 2021. Øistein Norum Monsen og Ola Strømman har vært med på deler av prosjektet.

2. Slik startet det

Natten til lille nyttårsaften 2020 ble det utløst et voldsomt kvikkleireskred i boligområdet Nystulia i Gjerdrum. Det var en svært dramatisk nyhetshendelse, med evakuering og redningsarbeid. Skredet skulle vise seg å kreve 11 menneskeliv, inkludert et ufødt barn. Bildene av hele hus som seilte av gårde og ble slukt av leirmasser, gjorde enormt inntrykk, ikke bare lokalt, men over hele landet - og internasjonalt.

Hvordan kunne det skje?

Vi visste at det var mye kvikkleire i grunnen i hele regionen. Vi visste om Trøgstad-skredet i nabolaget, i 1967, som krevde fire menneskeliv og skadet flere. Men dette? I dag?

Det ble jo sagt at Rissa-raset i 1978 ble en «game-changer» for kvikkleire i Norge. Ett menneske omkom, men det var bare flaks at ikke flere gikk med. 20 hus ble tatt da 5-6 millioner kubikkmeter leire raste ut i Rissa i Trøndelag. To smalfilmamatører filmet tilfeldigvis hele raset, der et område på 330 mål kollapset som et byggverk av dominobrikker, satt i bevegelse av en enslig maskinkjører som skulle grave ut for et nytt uthus på en gård.

Fra da av begynte Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) med en nasjonal kartlegging av kvikkleireområder. I juni 2015 ble et nasjonalt kvikkleireregister lansert: «*Ved hjelp av få klikk kan hvem som helst nå avsløre kvikkleire, løsmasser, leire eller sand over hele landet*», skrev Teknisk Ukeblad etter lanseringa.

Dypest inntrykk satt likevel igjen fra Dagbladets omfattende reportasjeserie om [Sørum-skredet](#) fra 2016. Tre litauiske gårdsarbeidere omkom da de forsvant i kvikkleira. Etablering av et massedeponi var årsak til raset, fastslo geofirmaet NGI. Massedeponiet var ulovlig anlagt og ikke omsøkt. Politietterforskningen ble henlagt, uten å konfrontere grunneier og anleggsgiganten bak arbeidet med årsaken til skredet. Ingen ble stilt til ansvar for ulovligheter som utløste et dødbringende ras.

Artiklene er samlet her: <https://www.dagbladet.no/emne/dodsraset/>

De første dagene og ukene etter Gjerdrum-skredet var det mange medier som gravde i materien. Mye ble spadd fram og kastet opp i lufta. «Alle» snudde steiner i jakt på årsaker og konsekvenser.

Vi ønsket å ta et skritt til siden, midt i en nasjonal mediestorm, og sette ting i sammenheng. Vi ville grave dypere og favne bredere enn Gjerdrum, og forsøke å finne ut hvorfor skred av denne typen stadig utløses, om reglene og systemene er gode nok – og om de følges.

Parallelt med vårt graveprosjekt, hadde Dagbladet en løpende nyhetsdekning på Gjerdrum. Vi skilte ikke på hva som var hva i publiseringen (men det har vi selvsagt gjort i denne Skup-rapporten). Graveprosjektets journalistikk fylte ut bildet, og ble en viktig del av nyhetsstrømmen.

At vi hadde mange dyptpløyende artikler omkring skredet i Gjerdrum og kvikkleireskred generelt, ga mange gode nyhetstips. Vi opparbeidet et kildenettverk og en tillit i ulike miljøer, som kom til nytte også i vanlig nyhetsjobbing.

Vår serie var i hovedsak avsluttet da granskningskommisjonen etter Gjerdrum sin første delrapport i september 2021.

3. Metoder

3.1. Metode: Jakten på skredets gang

Hvor startet skredet?

Det var et sentralt spørsmål som måtte besvares i jakten på å finne årsaken. Det verserte tidlig en teori blant fagfolk, ut fra generell kunnskap om kvikkleireskred, om at skredet startet et stykke sør for Nystulia og utviklet seg «bakover» (nordover) opp til boligområdet.

Her jobbet vi mye med å innhente informasjon «i felt». Ved hjelp av egen fotodokumentasjon, egne observasjoner i skredgropa og kartlegging av infrastrukturen i området greide vi å gjengi skredets gang og kunne nokså presist fastslå hvor det startet.

Denne artikkelen sto seg godt, også da Gjerdrum-granskerne la fram sin første delrapport i september, der det ble konkludert med hvor skredet startet.

Metodisk dreide dette seg om å observere, kartlegge og å ta kontakt med aktuelle kilder

I området ved golfbanen og Nystulia var det infrastruktur knyttet til vann, elektrisitet og datatrafikk som kanskje kunne bidra til å gi en pekepinn på hvordan raset utviklet seg. Alle de nevnte delene av infrastrukturen er koblet opp til datasystemer som registrerer nøyaktig klokkeslett for feilmeldinger. Vi ville vite: Når gikk strømmen hvor?

Vi begynte arbeidet ved å ringe rundt til aktuelle leverandører. Siden det ble mange bomtelefoner, var vi glad da vi fant nettsida *ledningsnett.no* - der var det var lagt ut en liste over hvilke ledningsnett som fantes i rasområdet og hvem som var leverandører.

03:56:45

Strømmen kortslettet. Ved hjelp av data fra basestasjonen til nettselskapet Elvia på Kløfta kunne vi fastslå at strømmettet kortslettet nøyaktig på dette tidspunktet. Og det var klare indikasjoner på at kortslutningen skjedde da grunnen under høyspentmastene, nokså langt sør i rasgropa, litt sørøst for gardstunet på Holmen/Bystølvegen 3, sviktet. En kilde vi snakket med fortalte om et vitne som observerte gnistregn i **nedre del av golfbanen** der strømmettet går i mast opp mot Nystulia, da strømmen gikk. Vi fant aldri fram til dette vitnet, men fikk til slutt bekreftet opplysningen av politiet – de hadde innhentet denne observasjonen.

03:56:46

Trykket falt. Ett sekund etter at strømmettet kortslettet, mistet Nedre Romerike Vannverk (NRV) strømmen til en trykkøkingsstasjonen i nærheten av raset, kunne NRV fortelle. Nøyaktig hvor stasjonen ligger, ønsker de ikke å oppgi.

Men i sekundene som fulgte ble en rekke elektriske installasjoner berørt.

03:56:56

Alarm på basestasjon. Nøyaktig da registrerte Telia en alarm på strømforsyningen til sin basestasjon i Gjerdrum, like ved raset, kunne de opplyse på telefon.

03:57:03

Gjerdrum barnehage mistet bredbåndet. Vi regnet med at Gjerdrum kommune hadde oversikt over alle modemene i kommunale bygg, og dermed hadde feilmeldinger fra rasnatta. Både et bo- og servicesenter og barnehagen var aktuelle steder, fordi de lå rett ved skredet. Det viste seg at kommunen hadde en slik liste, som de ga oss innsyn i. Dermed kunne vi fastslå nøyaktig tidspunkt for når mistet Gjerdrum barnehage kontakten med bredbåndet.

Det viste seg sltså at installasjonene som ble berørt først, lå i lengst sør i rasgropa.

De neste klokkeslettene ga oss en ide om hvordan raset utviklet seg:

03:58:40

Vannledningen rives av. NRV registrerte på dette tidspunkt at alt trykk i hovedledningen forsvant, samtidig som kommunikasjon med de kommunale systemene ble borte. Dagbladet fikk bekreftet fra NRV at dette dreide seg om vannledningene som ble hengende avrevet i raskanten, rett nedenfor barnehagen og aldershjemmet. Der avrevne vannledningen ligger omtrent 200 meter nord for høyspentmasten som kortslettet strømmettet like før, men sør før Nystulia.

03:59

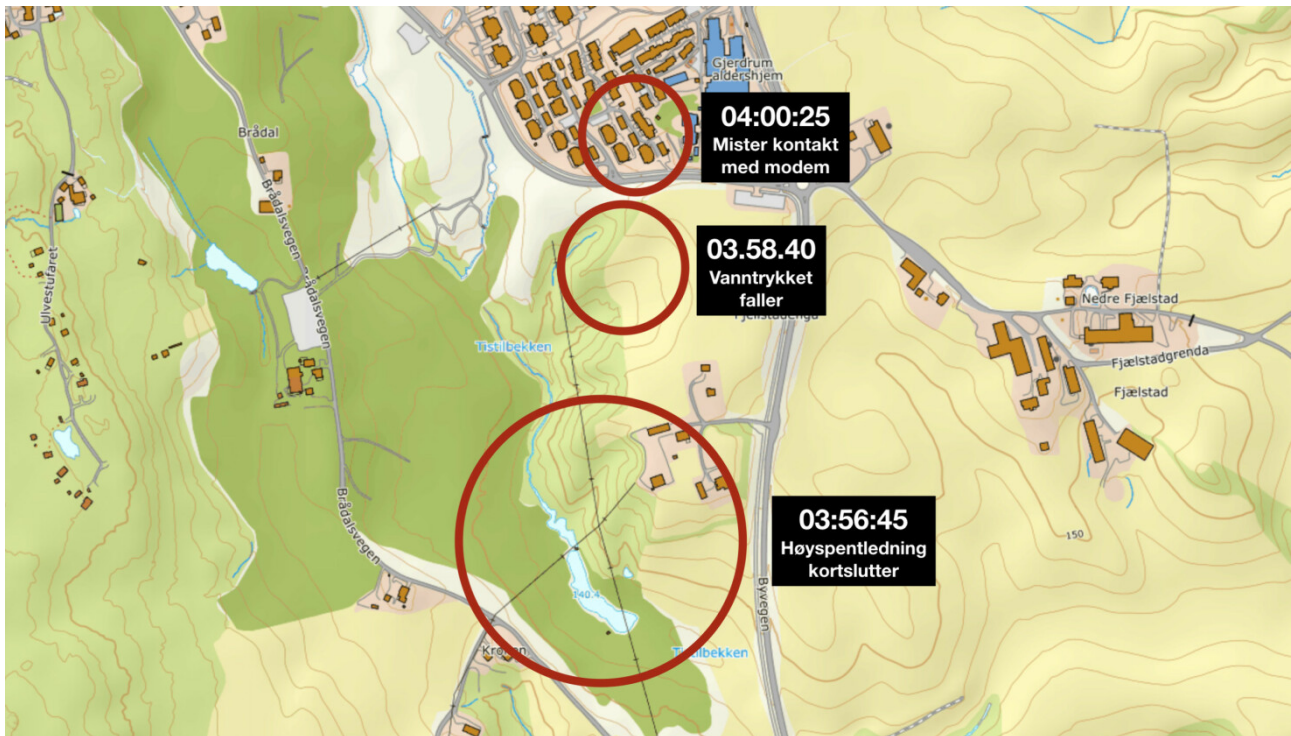
Veien forsvant. Bare sekunder etter at vannledningen ble revet av, ringte 19 år gamle Edvard Fiskum til 112 fra rundkjøringen ved aldershjemmet i Ask. Han var det første som varslet nødetatene om skredet. Han og tre kamerater hadde kommet kjørende da de så veien forsvinne foran seg. De kastet seg ut av bilen, la på sprang og ringte 112. [Bilen ble stående på raskanten](#) med lysene på. Dagbladet snakket med alle fire for å få bekreftet tidspunktet.

04:00:00 - 04:00:42

Modemer i Nystulia koblet ut. Kontakten med modemer og bredbånd forsvant fra husene i Nystulia akkurat da. Det bekreftet en privat internett-leverandør Dagbladet tok kontakt med.

Opplysningene vi innhentet tydet på at raset startet nede på jorden, flere hundre meter sør for Nystulia og utviklet seg bakover, opp mot boligområdet.

Ved hjelp av våre egne observasjoner, fotodokumentasjon og kontakt med vitner, kunne vi i tillegg fastslå hvordan deler av bygg, bjelker, presenninger og tønner hadde flyttet seg fra bebyggelsen i nærheten av sørenden av golfbanen og til helt i enden av raset, to kilometer sør/sørvestover.

TIDSLINJE: Grafikken viser hvor berørt infrastruktur befant seg da kvikkleireraset gikk i Ask i Gjerdrum. Kart: Kartverket.

3. 2. Metode: Finne ut av systemet

En viktig jobb fra starten var å finne ut av systemet. Det gjorde vi ved å ta kontakt med Kommunaldepartementet (som forvalter plan- og bygningsloven), Direktoratet for byggkvalitet og kommuners tekniske avdeling. Samt ved å lese lovverket og [NVEs kvikkleireveileder](#), og å snakke med fagfolk – kvikkleireeksperter, geologer/geoteknikere, jurister med plan- og bygningsloven som spesialer, utbyggere osv.

Dette fant vi ut:

Kommunen har ansvaret for at det dokumenteres sikker byggegrunn i forbindelse med arealplanlegging, byggesaksbehandling, gjennomføring av byggetiltak og masseflytting.

Mange nivåer: Kommunen utarbeider og politisk behandler overordnet kommuneplan, samt eventuelt (område)reguleringsplan. Utbyggere utarbeider så detaljreguleringsplan for sin utbygging, som også skal behandles politisk. Deretter kommer byggesak.

Privatisert: Mye av byggesaksprosessen er privatisert. Kommunenes rolle begrenser seg oftest til å stille krav og å godkjenne/avslå de private foretak som skal ha ansvaret for ulike trinn i byggeprosessen.

På høyest mulig nivå skal faren for kvikkleireskred kartlegges. Kjent kvikkleire skal avmerkes som «hensynssone» i kommuneplanen. Bestemmelser om krav til geotekniske undersøkelser og prosjektering som stilles ved detaljregulering skal også inn i kommuneplanen.

Innsigelser: NVE er nasjonal skredmyndighet og har innsigelsesrett i plansaker, men ikke i byggesaker. En innsigelse er en protest på noe, som må rettes opp.

Stort sett er det altså utbyggere som betaler og bestiller geotekniske rapporter for områdene de skal bygge ut. Disse rapportene blir stort sett liggende i de private firmaene, så lenge de arkiverer, og kommunene ser dem sjelden eller aldri. Kommunens oppgave vs kvikkleire i byggesaker begrenser seg altså som oftest til å stille krav om utredninger og å godkjenne de «ansvarshavende» firmaene.

Fram til 2010 kunne det samme firmaet ha ansvar både for å beskrive nødvendige sikringstiltak (prosjektore) og kontrollere at det var prosjektert riktig. Samme firma kunne utføre sikringstiltakene og kontrollere sikringstiltakene etterpå.

Dette gjaldt, og var tilfellet, ved [utbyggingen av Nystulia](#), der det raste, noe vi omtalte i en tidlig skredartikkel. Ved en endring i plan- og bygningsloven i 2010 er det i dag krav om at utøvende og kontrollerende skal være uavhengige firmaer. Fra 1. juli 2010 heter det i [plan- og bygningslovens § 23-7](#) at «Ansvarlig kontrollerende skal være uavhengig av det foretaket som utfører arbeidet som kontrolleres».

NVEs kvikkleireveileder regnes som «bibel» ved utbygging i kvikkleireområder. Det forventes at kommunene følger denne. Veilederen var oppdatert en rekke ganger før skredet i Gjerdrum, seinest i 2019.

3.2.1. Metode: Få fram kaotisk saksbehandling

Arbeidet med konkrete saker var viktig for å komme inn i regler og krav. Dette er en materie som er vanskelig å manøvrere i. Selv for kommunene, viste det seg.

Saken vi skrev om hvor Gjerdrum kommune [glemte et tilsyn](#) de selv hadde bestilt, illustrerer dette. (se artikkelliste).

I ettertid er det mulig å fastslå at manglene som dette tilsynet påpekte ikke fikk store konsekvenser. Men det visste man jo ikke den gangen tilsynet ble bestilt, at det ville gå greit ikke å følge opp tilsynsrapporten – i et kvikkleireområde. Og saken viser at «papirkontrollen», som kommunene i dag baserer seg på, svikter. Jfr. Også kommentaren fra professor i offentlig rett om at «det lukter av skandale», viser alvoret.

Likeledes ble kommunenes vansker med å følge opp kravene i lovverk og veiledere anskueliggjort i [Vestvang 2-utbyggingen](#) i Gjerdrum, der kommunen ikke har stilt krav om rekkefølgen på anleggsarbeidene og utførende firma ikke kan legge fram noen plan (se artikkelliste).

I NVEs kvikkleireveileder går det klart fram at sikkerhet mot skred i anleggsperioden må sikres ved å gjøre ting i riktig rekkefølge.

Et tredje eksempel, som vi omtalte, er hvordan informasjonen om et [for trangt rør](#) i Tistilbekken aldri ble videreformidlet til dem som var ansvarlig for å gjøre noe med det (se artikkelliste).

3.3. Metode: Søk i dokumenthaugen

Skredet illustrerte også behovet for lett tilgjengelige plan – og byggesaksdokumenter – på nett, slik en del kommuner har. I Gjerdrum var deler av arkivet papirbasert og kommunehuset var evakuert fra starten. Men da tilgangen til dokumentene kom, satte Gjerdrum kommune sin ære i åpenhet. Gjerdrum la enorme dokumentmengder fra de ulike utbyggingene av boligfeltet på Ask ut på nettet. Det var søknader, tillatelser, kontrollerklæringer, orienteringer, møtereferater og svært mye annet. Mottoet var tilsynelatende at alt skulle fram. Det hele var ganske overveldende.

For oss journalister fikk den enorme dokumentmengden flere effekter. Fordi vi var så mange, ble det et kappløp om å finne godbitene først – et regelbrudd her, en advarsel der – og publisere dem før konkurrentene. Som følge av dette ble det mye fragmentarisk journalistikk. Mange løse tråder ble publisert, uten at noen tok seg bryet med å nøste dem opp.

Som utgangspunkt for vårt graveprosjekt hadde vi flere diskusjoner, for å prøve å finne noen røde tråder. Utgangspunktet var blant annet et innviklet offentlig regelverk for utbygginger, som vi i begynnelsen brukte en del tid på å forstå (se avsnitt over).

Søk i dokumenthaugen lærte oss blant annet:

På hvert eneste fagområde i en boligutbygging – terrengplanering, utgravingsarbeider, rørleggerarbeid, husbygging, brannsikring etc. – er det minst tre aktører: En «prosjekterende» (altså planleggende), og dessuten en «utførende» og en «kontrollerende». Alle skal godkjennes av kommunen.

3.3.1. Flere hypoteser

Vi fant flere mulige faremomenter ved dette systemet:

Ett er faren for ansvarspulverisering, fordi det er så mange aktører involvert.

Og når det er så mange ulike ansvarsområder: Hvem skal da føle ansvar for helheten, og for å se alt i sammenheng?

En naturlig, ny hypotese ble følgende:

Modellen med et «uttall» aktører kan ha gjort Nystulia-utbyggingen uoversiktlig. Når det er så mange ulike ansvarsområder, kan det ha ført til at ingen har tatt tilstrekkelig ansvar for helheten – med katastrofalt resultat i et område med mye kvikkleire.

En annen og beslektet hypotese, bygger på faglitteraturen om kvikkleire:

På steder med kvikkleire er det tvingende nødvendig å se utbyggingsområdet i sammenheng med områdene rundt, og ta hensyn til hvordan de påvirker hverandre. Da blir det nærliggende å anta at grunnforholdene i omkringliggende områder i det minste kan ha medvirket til det som skjedde i Nystulia.

Med dette i mente, utvidet vi fokuset til naboboligfeltene Vestvang, Ingelstun og Viervangen.

En tredje hypotese var:

Små og tette forhold i Gjerdrum kommune, med kjennskap og vennskap mellom utbyggerne og kommuneadministrasjonen, har gitt for stor frihet og for liten kontroll.

De aktørene som mer enn andre kunne motvirke slike uheldige effekter, var «kontrollerende»-leddet på hvert fagområde: Det var jo de som skulle dokumentere at alt var ok. Dokumentene som skal godtgjøre dette, heter «kontrollerklæringer».

Når en slik er avgitt, med godkjent resultat, skal alt i prinsippet være i orden på det fagområdet.

Likevel var det ettertrykkelig bevist at alt ikke var i orden i Nystulia – gjennom skredet den 30 desember 2020.

Dokumenter med tittelen «Kontrollerklæring» kom derfor raskt i brennpunktet for Dagbladets undersøkelser.

Fordelen med et graveprosjekt som vårt, er at vi i større eller mindre grad «tar fri fra» den daglige nyhetskurransen. Etter først å ha satt oss inn i hva mediene allerede hadde skrevet, begynte vi å lese dokumentene som Gjerdrum kommune hadde lagt ut på nettet. En del av det hadde vi vært gjennom før, men nå prøvde vi å se alt i sammenheng.

Vurderingen var at den «skaren» av journalister som allerede hadde vært i aksjon mest sannsynlig hadde fanget opp det som var interessant i dokumentene fra Nystulia-utbyggingen. Derfor trodde vi at det var mer å hente i dokumenthaugene fra den påfølgende boligutbyggingen på Ask: Viervangen nordvest for Nystulia.

En annen grunn til at vi begynte dokumentgjennomgangen der, var en naboaksjon i boligfeltet Ingelstun, som VG hadde omtalt. Dessverre for aksjonistene hadde aksjonen endt opp i ingenting, selv om det virket som at de hadde en sterk sak. Ingelstun ligger øst for Viervangen, og umiddelbart nord for Nystulia.

Samtidig var det en pågående aksjon i forbindelse med Vestvang 2-utbyggingen i nabolaget (omtalt tidligere), som førte til at vi dukket ned i den saken også.

Det tegnet seg et bilde at ingen hadde oversikt over dokumenthaugene og at avkrysningen på skjemaer ikke alltid ga et riktig bilde av hva som foregikk ute på byggeplassene. Dette fortalte oss av mye *kunne* gå galt, og det illustrerte ansvarspulverisering.

3.3.2. Ingelstun

Det som hadde opprørt aksjonistene på Ingelstun, var at det plutselig, i 2016, ble satt i gang graving i ravinen mellom Ingelstun og Viervangen – uten at de hadde fått beskjed. De ba kommunen vise dem tillatelsene til denne gravingen, men fikk ikke svar, og måtte til slutt legge saken vekk.

Heller ikke Dagbladet fant noen tillatelse til dette «ravineprosjektet», selv etter å ha saumfart kommunens dokumenter. Da vi spurte Gjerdrums nåværende kommunalsjef Berit Adriansen om dette, ga hun oss et oppsiktsvekkende svar: Hun visste ikke hvem som hadde utført denne gravingen. På direkte spørsmål fastslo hun at det heller ikke fantes noen tillatelse til den, og at den dermed var ulovlig. Via kildesamtaler, konfrontasjoner og intervjuer fikk Dagbladet i hvert fall til en viss grad sporet opp hvem som sto bak, noe som framgår av artikkelen vår [om Viervangen-utbyggingen](#), datert 8. mai 2021.

Vi syntes den ulovlige gravingen var svært interessant, særlig i lys av at den skjedde i et kvikkleireområde, der det senere gikk et katastrofalt leirskred like ved.

Under dokumentgravingen om Viervangen la vi også merke til at utbyggernes innleide kvikkleireekspert, NGI, høsten 2015 – da utbyggingen på Viervangen for lengst var igangsatt – oppdaget at skråningen til høyre for to av husene var ustabil og måtte undersøkes nærmere.

Konklusjonene av NGIs rapport, som kom i 2016, var oppsiktsvekkende: At hele området rundt det nye boligfeltet var for dårlig sikret, og at hele ravinen mellom Ingelstun og Viervangen måtte fylles opp – faktisk i en lengde på 500 meter. Dessuten fastslo NGI at «lokalstabiliteten» i skråningen ved to av de ennå ikke oppførte husene var for dårlig, og måtte sikres bedre ned mot ravinen.

Alt dette ble fastslått i NGIs rapport fra februar 2016, et halvt år etter at kommunen ga byggetillatelse. Områdesikringen ble likevel først gjennomført flere år senere. Vi konfronterte både NGI og kommunen med dette, og deres svar kan leses i den lange [feature-artikkelen](#) vi publiserte om utbyggingen på Viervangen lørdag 8. mai 2021.

Et annet funn Dagbladet gjorde i dokumenthaugene om Viervangen, var at den ansvarlige søkeren for utbyggingsprosjektet høsten 2016 i løpet av en og samme dag måtte søke tre ganger om midlertidig brukstillatelse. Han fikk først tillatelsen da han strøk punktet om at områdesikringen ikke var avsluttet – til tross for at den ikke var avsluttet.

Kommunens og den ansvarlige søkerens forklaringer er gjengitt i artikkelen. [Kommunen innrømmet faktisk alvorlig svikt.](#)

Da vi var ferdige med dokumenthaugene om Viervangen, var vi overrasket over hvor mye vi hadde funnet, og hvor lite av dette som til da hadde vært omtalt i andre medier. Derfor tenkte vi at det kanskje likevel var verdt bryderiet å lese gjennom dokumenthaugene om Nystulia. Det virket ikke lenger så usannsynlig at viktige funn kunne ha unngått våre kollegers skarpe blikk.

Igjen leste vi til øyet ble stort og vått, og igjen ble det klart, som så mange ganger før, at «djevelen ligger i detaljene».

3.3.3. Falske dokumenter

Selv om øyet allerede var stort og vått av å ha lest et utall kontrollerklæringer fra NGI som sa at alt var ok, stusset vi da vi oppdaget at kontrollerklæringene fra byggetrinn 3, 4 og 5 i Nystulia-feltet var påfallende like. Det var bemerkelsesverdig, med tanke på at disse byggetrinnene ble ferdigstilt med ett års mellomrom, i 2010, 2011 og 2012.

Navnetrekkene virket identiske – selv om erklæringene fra byggetrinn 3 angivelig var signert den 25. juni 2010, mens erklæringene fra byggetrinn 4 skal ha blitt signert den 3. juni 2011 og de fra byggetrinn 5 den 24. mai 2012.

Flere streker og prikker på dokumentene fikk oss til å tro at erklæringene fra byggetrinn 3 hadde blitt reproduisert for bruk i de to påfølgende byggetrinnene ved hjelp av korrekturlakk og overskrivning. Hvis dette var riktig, betydde det at noe som ifølge lovens bokstav skulle være svært viktige dokumenter, som bygget på nøyaktige undersøkelser på utbyggingsstedet, i virkeligheten var manipulerte reproduksjoner av en erklæring avgitt henholdsvis ett og to år i forveien.

I et møte med utbyggerens ansvarlige søker Atle Klungrehaug, som i sin tid sendte alle disse erklæringene inn til kommunen, tok Klungrehaug dokumentene og la dem oppå hverandre på ei glassplate opplyst nedenfra.

Slik kom han til samme resultat som oss: At signaturene og det meste annet på dokumentene var identiske på de tre byggetrinnene, kun med mindre justeringer. I virkeligheten hadde altså det

samme dokumentet først blitt brukt i 2010, og deretter blitt gjenbrukt, med endret dato, i to omganger med ett års mellomrom. Klungrehaug hadde ingen forklaring på dette, og kunne ikke huske om det var han som hadde utført det.

Vi ville være helt sikre før vi publiserte en sak om dette. Derfor sendte vi funnene til en skrifteksperter som konkluderte på samme måte som oss: [Signaturen var identisk, og måtte dermed være «oppkopiert».](#)

NGI skrev at de så alvorlig på saken, og at de ikke kunne finne «dokumentasjon på at vi har gitt aksept til at våre signaturer på kontrollerklæringene kan gjenbrukes». De fortsatte: «Vi har likevel ingen grunn til å tro at arbeidet som ligger til grunn for kontroll, ikke er utført».

To tidligere medarbeidere i Økokrim, som vi ba om å kommentere saken, fant dette svært alvorlig, da vi presenterte funnene for dem. Alt dette ble omtalt i vår artikkel i papiravisa 17. juli 2021, og to dager senere på nett.

Også politiet fant dette og annen informasjon i den samme artikkelen interessant. Dagbladets reporter har to ganger blitt avhørt om hvordan vi fant fram til opplysningene.

For ordens skyld - vi fant disse vitneavhørene relativt uproblematisk, da arbeidet vårt i det alt vesentlige bygget på informasjon som er gjort offentlig tilgjengelig av Gjerdrum kommune og fordi vi hadde publisert det vi fant.

3. 4. Metode: Kartlegging av hvorfor kvikkleirekartet ikke fungerte

«Lag et kvikkleirekart for Norge», var ideen fra alle mellomledere som ga innspill, da vi startet prosjektet med å grave dypere i kvikkleira. Vi syntes ideen var god, men det viste seg lettere sagt enn gjort.

Etter Rissa-raset i 1978 begynte NVE, som nevnt, med kartlegging av kvikkleire-områder i Norge. Dette var en grovkartlegging, skulle man grave eller bygge ut et område, var det nødvendig med mer detaljerte geotekniske kartlegginger.

Innstillingen hos norske myndigheter har vært og er: Det er mulig å bygge i kvikkleireområder, men områdene må kartlegges, og detaljkartlegges, på forhånd – og nødvendige stabiliseringstiltak må gjennomføres. For mange områder heter det at området er mer stabilt etter enn før en utbygging – fordi stabiliteten er vurdert og det er satt inn tiltak for å øke stabiliteten.

NVE har sagt at områder som ikke er kartlagt, ikke nødvendigvis er frikjent. Likevel kom det fram i Sørums-saken at Sørums kommune så seint som i 2016 trodde nettopp det. Kommunen skrev at tiltaket som skulle i gang (bakkeplanering), og som viste seg å utløse kvikkleireskred, ikke lå i et kvikkleireområde. Men det viste seg likevel å ligge i et kvikkleireområde, selv om forekomsten ikke var tegnet inn på NVEs kart.

I forbindelse med plan- og byggesaksarbeid i kommuner og hos utbyggere blir det bestilt drøssevis av geotekniske rapporter som å vurdere kvikkleirefare og nødvendige tiltak, fordi skredfare skal vurderes nærmere. Kommunene er oppdragsgiver for en del av rapportene. Private utbyggere er oppdragsgivere for svært mange av rapportene. Oppdragene med å lage rapport betales altså enten av det offentlige eller av de private utbyggerne.

«Ved hjelp av få klikk kan hvem som helst nå avsløre kvikkleire, løsmasser, leire eller sand over hele landet», skrev Teknisk Ukeblad i juni 2015. Da ble den nasjonale geodatabasen NADAG lansert, og kvikkleirerapporter var en vesentlig del av den.

Det var stor begeistring blant de offentlige etatene da NADAG ble lansert. Målsetningen er at NADAG skal sikre deling og gjenbruk av samfunnsviktige data for alle typer grunnundersøkelser. Databasen skulle innebære gjenbruk av informasjon, redusert tid for aktører til å framskaffe data fra tidligere grunnundersøkelser, redusert planleggingstid, bedre planer, billigere utbyggingsprosjekter, og bedre beredskap og krisehåndtering ved skred og annen naturfare.

- Alle som har behov for informasjon om grunnforhold er målgruppen for NADAG. Eksempler på dette er offentlige etater, private aktører, utbyggere og andre, sa prosjektleder Inger-Lise Solberg i Norges geologiske undersøkelse (NGU) til Dagbladet i en artikkel som ble publisert 3. juni 2021.

Hun fortalte om et forprosjekt om NADAG i 2012, starten på utvikling av databasen i 2013 og nettlansering i 2014.

Sju år etter fungerer registeret bare delvis, viste det seg da vi undersøkte saken. Statens vegvesen og Bane Nor har lagt inn sine rapporter. NVE og NGU har lagt inn mye, men NVE hadde selv ikke en gang kontroll på alle rapporter der de har vært oppdragsgiver. Tusenvis av NVE-bestilte rapporter ligger fortsatt «låst» i private selskaper. Selv om NVEs jurister mener NVE har retten til å publisere disse, og har tilbudt konsulentselskaper betaling for arbeidet med å tilgjengeliggjøre dem – har responsen vært lunken.

I tillegg kommer mange tusen geotekniske rapporter som er bestilt og betalt av private utbyggere. Disse er [i liten grad levert inn til den åpne, nasjonale basen](#). Konsulentselskapene har i stor grad sikret seg rettighetene til disse rapportene gjennom kontraktsformuleringer. Gjensalg av data har stor økonomisk verdi for selskapene. NVE mener at alle rapporter som har vært en del av plan- og byggesaker skal meldes inn, men de juridiske spørsmålene er ennå uavklart.

- Vi har ikke full oversikt over de historiske arkivene i konsulentselskapene, men vi snakker nok om flere titalls tusen rapporter som ikke er levert til NADAG, sa Solberg til Dagbladet.

For ordens skyld - Teknisk Ukeblad har også omtalt problemet med manglende rapportlevering til NADAG.

I NADAG var det da Dagbladet omtalte saken i 2021 nærmere 20 000 prosjekter som inkluderte mer enn 450 000 borehull fra geotekniske undersøkelser. Likevel manglet minst like mye.

For geotekniske data finnes det ingen lovhjemmel som pålegger innlevering, fastslo Dagbladet. Det har man for grunnvanns- og energiboringer gjennom vannressursloven.

NVE har satt av fire millioner kroner i 2021 til private konsulentselskaper for at de skal finne fram og legge inn gamle geotekniske rapporter. Etter Gjerdrum-skredet kom regjeringen i februar med nye 10 millioner kroner til kartlegging av kvikkleireområder, i tillegg til at NVE også fikk anledning til å ansette tre nye geoteknikere.

3. juni 2021 publiserte vi en artikkel om at opposisjonspartiene Ap, Sp og SV vil ha [innmeldingsplikt](#) for alle aktører som har gjort grunnundersøkelser i Norge.

Regjeringen Stoltenberg påpekte våren 2012 viktigheten av å samle all informasjon om grunnforhold og skredfare. NVE fikk i oppdrag å utrede en innleveringsplikt, men det kokte bort, viste det seg da vi undersøkte.

Vi innhentet også tall på hvor mange kommuner som i det hele tatt hadde levert inn rapporter. Og vi noterte oss fra søk i NADAG at ikke en eneste rapport fra Gjerdrum kommune var publisert.

5. juni 2021 publiserte vi en artikkel om at [bare 26 kommuner](#) har levert inn sine rapporter om kvikkleirefare og andre grunnforhold i det nasjonale registeret. Fem av disse kommunene har kommet til etter Gjerdrum-skredet i romjula 2020. Først i 2021 har Gjerdrum kommune begynt å levere inn grunnundersøkelser til det åpne registeret, et arbeid de sier ble påbegynt i 2020.

Det er kjente kvikkleiresoner i hele 90 kommuner. Kommunenes organisasjon, KS, sa rett ut at innlevering av rapporter til NADAG har lav prioritet.

Vi avdekket videre at NVE sendte et oppfordringsbrev til kommunene om å levere rapporter 27. november 2019, uten at det ga nevneverdig respons.

Vi kunne altså dokumentere at:

- Kvikkleirekartet mangler titusenvis av rapporter – og fungerer ikke.
- Kunnskap forsvinner
- Selv kommunene sender i liten i særlig grad inn rapporter. De sitter på egne og lar utbyggere beholde rapportene i utbyggingssaker.
- Titusenvis av rapporter ligger «låst» i private firmaer. Forsøk på å frigjøre dem er ikke fulgt opp.

3.5. Metode: Gjennomgang av granskningsrapporter - stadig de samme feilene

Det har gått en rekke kvikkleireskred i Norge, og mange av dem er gransket i etterhånd. Vi ønsket å få en oversikt over hva man hadde lært og hvilke konsekvenser det hadde fått.

Derfor gjennomgikk vi tilgjengelige oversikter (NVE, NGI, Wikipedia mm) over norske kvikkleireskred, og satt dem inn i en tidslinje. Ingen av oversiktene var komplette, men ved hjelp av Atekst og google, og en skredforsker, fikk vi til slutt en nokså komplett oversikt over større skred.

Deretter startet vi arbeidet med å få tak i alle granskningsrapportene fra skredene – i den grad de forelå. Dette var et nitid innsynsarbeid, blant annet i NVE og Statens vegvesen.

Granskningsrapportene slår nokså entydig fast at skredene kunne vært unngått. Det er i all hovedsak menneskelig svikt som er årsak. I noen tilfeller handler profesjonelle utbyggere, som Statens vegvesen, mot bedre vitende. Og kommunene unnlater å stille krav eller strenge nok krav til plan- og byggesaksprosessene.

Et sitat fra geoteknikk-professor Steinar Nordal ved NTNU, som vi benyttet i saken om disse granskningsrapportene, var slående: «Vi var heldige før Gjerdrum». Det har gått mange og store kvikkleireskred i Norge, som kunne vært unngått, hadde man fulgt regler og retningslinjer. Det er flaks at det ikke har gått flere menneskeliv tidligere.

Det var sterkt å lese i granskningsrapportene at det sjelden var reglene og de faglige retningslinjene det sto på, men at de ikke ble fulgt. Vi valgte ut noen rapporter og hendelser som illustrerte dette, og der en svært profesjonell utbygger (Statens vegvesen) var ansvarlig, som basis for en større artikkel.

«*Omfanget av stabiliseringstiltak var utelukkende basert på antagelser*», står det i granskningsrapporten etter kvikkleireskredet på et veganlegg ved Granvinsvatnet i 2016. Dette er særlig oppsiktsvekkende sett i lys av at det såkalte Skjeggstad-skredet året før (omtalt under) førte til en omfattende gjennomgang av mulige forebyggende tiltak i Statens vegvesen.

I granskningsrapporten fra Granvin blir disse tre punktene angitt som årsaker til skredet:

- Sikkerhet for eksisterende veg før utbygging var relativt lav.
- Sikkerhet for planlagt veg på reguleringsplan var kritisk lav, og ville krevd stabiliserende tiltak.
- Sikkerheten for planlagt og utført veg var så lav at utglidning måtte forventes.

Granskerne har kommet med flere svært kritiske bemerkninger, som at det var identifisert behov for stabiliserende tiltak, men at de ikke var analysert. I granskningsrapporten vises det også til intervjuer med lokale representanter fra Statens vegvesen og kommunale myndigheter som avdekket at strandsonen rundt Granvinsvatnet var kjent for dårlig grunn. Dette «visste alle», står det i rapporten. Granskerne ble kjent med flere utglidninger tidligere, også om maskiner som hadde forsvunnet i vannet.

Også skredet i Kattmarka i Namsos i 2009, var utløst av anleggsarbeid i regi av Statens vegvesen.

Det ble utløst av sprengning i forbindelse med utvidelse av en veg.

I granskningsrapporten forklares Kattmarka-skredet med:

- Manglende geotekniske og ingeniørgeologiske undersøkelser.
- Manglende sikring av løsmassene før sprengning i fjelloverflaten.
- Manglende kartlegging og vurdering av områdestabilitet.

I rapporten skriver undersøkelseskommissjonen at svakheten i dette prosjektet «*ikke ligger i enkeltpersoners handlinger, men i en prosjektkultur innen Statens vegvesen*». Granskerne sier rett ut at vegvesenet satte sikkerheten i skyggen av budsjettrammene.

Granskerne mener utelatelsen av geoteknisk utredning tidlig i planfasen er spesielt påfallende sett i lys av de tidligere kjente skredhendelsene i Namsos kommune og kommunens egne bestemmelser om geoteknisk dokumentasjon.

Se: <https://www.dagbladet.no/nyheter/alle-visste-at-det-kunne-ga-ras/73732123>

Også et ras på veganlegg i Sørkjosen i 2015 er tatt opp i artikkelen, fordi granskerne mente grunnundersøkelsene var for dårlige. Granskerne fikk videre fram nye opplysninger fra et dramatisk skred i Sokkelvik i 1959, noen kilometer unna, som tok ni liv. Først etter Sørkjosen-raset i 2015 ble det konkludert med at også skredet i Sokkelvik i 1959 ble utløst av et veganlegg.

3.6. Metode: Kartlegging av hvordan små tuer velter store lass

3. juni 2020 gikk et stort og dramatisk [skred på Kråknes i Alta](#). Ingen personer ble tatt eller skadet av skredet, men åtte bygninger gikk med. En hund fulgte med skredet, men den klarte å ta seg tilbake til land.

En mann var i ferd med å bygge ferdig ei hytte på stedet. Da han merket bevegelser i grunnen, stormet han opp til et høyere nivå i terrenget. Der filmet han alt som skjedde, og midt i dramaet seilte den nyoppussede hytta til familien ut i sjøen. Massene som skled ut i vannet, ble beregnet til rundt 900 000 kubikkmeter.

Filmopptakene gikk verden over i dagene etterpå.

Hytteeieren hadde tippet 80 lastebillass med pukk på tomte si. I sårbare områder, som dette, kan små tiltak i terrenget utløse store skred, derfor utpekte granskerne etter raset ham langt på vei som «skyldig» i raset. Han skulle søkt om massedeposeringen, mente kommunen.

Dagbladet fortalte denne historien fordi vi hadde sett i flere saker at selv små tiltak i terrenget kunne utløse store ras.

Ved innsyn i postjournalene til Samferdselsdepartementet og Statens vegvesen fant vi fram til en interessant diskusjon omkring søknadsplikt og «små tiltak», etter skredet ved Skjeggestadbrua i 2015.

I plan- og bygningsloven heter det nemlig at man i spredt bebygde strøk kan endre terrenget inntil 3 meter, og inntil 1,5 meter i tettbygde strøk – uten å søke. Statens vegvesen mente det var uklart for folk flest at det i tillegg gjelder en regel om at det ikke er noen nedre grense for søknadsplikt i sårbare områder, som i kvikkleireområder.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet, som er ansvarlig for plan- og bygningsloven, bekreftet at det ikke fantes noen nedre grense for søknadsplikt i sårbare områder. De mente likevel loven var klar – og så ingen grunn til å endre ordlyden. Samferdselsdepartementet svarte ikke på vegvesenets henvendelse.

Dagbladet er kjent med at diskusjonen om søknadsplikt og lovens ordlyd nå er tatt opp igjen, etter Gjerdrum-skredet. Det viser et nytt innsyn vi har gjort i forbindelse med Skup-rapporten.

Hytteieren i Alta ante ikke at han skulle søke. Ei heller grunneieren som ble anklaget for å ha utløst Skjeggestad-skredet. Som det står i vår artikkel, hevdet også en utbygger vi var i kontakt med i 2021 overfor Dagbladet at det ikke var noen søknadsplikt på små tiltak, selv om det dreide seg om et område med kvikkleire.

Også ved Skjeggestad-brua i Holmestrand 2. februar 2015 fikk små terrengendringer enorme konsekvenser, via et kvikkleireskred. Bonde og eier av Solum golfbane gjorde planeringsarbeider på golfbanen ved brua. Det skulle planeres ut med steinmasser. Få dager etter at jobben var gjort med en stor bulldoser, gikk kvikkleireskredet.

Det ene løpet over E18 brakk i to, på dagtid. Som ved et under var ingen kjøretøy på stedet akkurat da. Ingen mennesker kom til skade.

En undersøkelsesgruppe ledet av NVE har konkludert med at utfyllingsarbeidene på området til Solum golfklubb i tida rett forut for skredet var den utløsende årsaken.

Grunneieren forteller at han overtok 30 dekar ved brua i et makeskifte med Statens vegvesen i 2004.

Han sier at han aldri fikk noen informasjon om at det var rasfarlig kvikkleire i grunnen på dette stedet.

Men Dagbladets undersøkelser viste at Statens vegvesen fikk gjort geotekniske undersøkelser på 1990-tallet, forut for byggingen av brua. I rapporten står det at det er kvikkleire i området. Men dette ble grunneier altså ikke informert om, og rapportene lå på dette tidspunkt ikke ute i noe åpent register.

3.7. Store kvikkleireras - ingen sanksjoner

«I praksis er det ingen som får ansvar når det skjer et kvikkleireras i Norge».

Rune Østgård, advokat for ofre etter kvikkleireskredet i Kattmarka, Namsos, 2009.

Vår gjennomgang av skredulykkene i nyere tid, viste at kvikkleireskred svært sjelden har fått rettslige konsekvenser. Selv om det gjøres feil noen er ansvarlige for, fant vi ikke et eneste eksempel på at noen har fått en dom i retten for dette. Det finnes noen få eksempler på administrative sanksjoner (bøter). Men som oftest er sanksjoner frafalt, henlagt eller bare «koker bort».

Erstatningsoppgjør finnes, fordi folk og bygninger er forsikret. Og det finnes noen forlik. Men vi fant heller ikke eksempler på at forsikringsselskaper nådde fram i såkalte regress-saker, der de krevde tilbakebetaling fra «de skyldige».

Man kan reise spørsmålet: Hva er vitsen med detaljerte regler for å hindre kvikkleireskred, hvis det ikke er noe ris bak speilet/noen sanksjon eller straff for ikke å følge reglene?

Vi illustrerte denne problemstillingen ved å [rulle opp hendelsene rundt lite kjent skred fra 2012](#), ved Svensrud Bru, på Gjerdrum-ordførers egen grunn. Han satt også den gangen som ordfører.

Ordfører Anders Østensen barndomshjem hang i løse lufta etter skredet, og men de som sov i huset, fikk reddet seg ut. De materielle skadene beløp seg til rundt 100 millioner kroner.

Norges Geotekniske Institutt (NGI) konkluderte med at årsaken til raset var anleggsarbeid som hadde destabilisert skråningen. Eieren av et næringsområde ved Svensrud Bru hadde fire år tidligere utvidet arealet for virksomheten som lå der. Det skulle gis plass til en ny lagerhall og en vei. For å få dette til, måtte man skjære av skråningen og gjøre den brattere. Dermed ble skråningen mer rasfarlig – om man ikke satte inn sikringstiltak. Befaringer underveis bekrefter at man hadde gitt blaffen i de foreskrevne sikringstiltakene.

«Gjerdrum kommune ser meget alvorlig på denne saken», het det fra Byggetilsynet etter skredet ved ordførers gård i 2012. Tilsynet fastslo at det forelå grove lov- og regelbrudd.

De nødvendige sikringstiltakene var utredet, men ble ikke satt inn. Byggetilsynet ba kommunen vurdere sanksjoner.

Men hverken oppdragsgiver for arbeidene eller ansvarlig utførende, det statlige gigantkonsernet Mesta, fikk noe forelegg. Heller ikke Direktoratet for byggkvalitet, som skal vurdere sanksjoner på egen kjøp, sanksjonerte noen. Direktoratet har mulighet til å sanksjonere ved å frata firmaer den såkalte «ansvarsretten», muligheten til å ta ansvaret f. eks for geotekniske utredninger, i kortere eller lengre tid.

Begrunnelsen direktoratet ga for ikke å sanksjonere Mesta var en organisasjonsendring i virksomheten, opprinnelig organisasjonsnummer opphørte.

Innsyn i Direktoratet for byggkvalitet viste også at det er svært sjelden de straffer foretak for mangelfullt geoteknisk arbeid. Bare fire foretak har i løpet av et drøyt tiår mistet sentral godkjenning for prosjektering av geoteknikk. To av dem på grunn av mangelfull utredning av grunnforhold.

Dette er et knippe andre saker vi gjorde research på, og omtalte:

Sørumraset, 2016

Grunneier, med Norsk Gjenvinning-konsernet som ansvarlig utførende, anla et stort massedeponi på et kvikkleireområde, uten å ha undersøkt grunnen. Massepåfyllingen var årsak til et stort kvikkleireskred, fastslo NGI. Tre litauiske arbeidere omkom. Det var søkt om landbruksplanering, mens det ble gjort noe større (anlagt massedeponi), og NGI mente at forutsetningene i kommunens tillatelse var brutt. En politietterforskning fulgte aldri opp NGI-rapporten, viser Dagbladets innsyn i politidokumentene. Saken ble henlagt. Bærum kommune fastslo høsten 2021 (som sette-kommune) at heller ikke grunneier kunne bøtelegges, fordi kommunen hadde gjort feil i sin saksbehandling. Ingen har forsøkt å «straffe» kommunen.

Lyngen-skredet, 2010

Årsaken var anleggsarbeid med masseforflytting. Like etter tipping av et lass, raste 200-300 000 kubikkmeter ut. Tre hus ble tatt, i et av dem var det en person som ble med huset sitt ut i sjøen, men ble reddet. Raset dro med seg 150 meter av fylkesvei 868.

Det ble reist straffesak, der en entreprenør først ble dømt til fengsel i tingretten, men så gikk fri i lagmannsretten. Det er ikke omstridt at tiltakshaver skulle ha søkt om tillatelse etter plan- og bygningsloven - og at kommunen skulle stilt krav. Men trolig fikk han muntlig tillatelse av ordfører. Kommunen ble ikke sanksjonert.

Kattmarka-raset, Namsos, 2009

Fire boliger og seks hytter ble tatt av raset i Kattmarkvegen. Ingen ble fysisk skadd, men et spedbarn ble noe nedkjølt og ti personer måtte hentes med helikopter. Skredet ble utløst av sprengning i forbindelse med utvidelse av en veg.

I granskningsrapporten forklares raset med manglende geotekniske og ingeniørgeologiske undersøkelser, manglende sikring av løsmassene før sprengning og manglende kartlegging og vurdering av områdestabilitet.

Både byggherre Statens vegvesen og Namsos kommune fikk flengende kritikk i granskningsrapporten. Men de ble ikke sanksjonert for å ha unnlatt å gjøre undersøkelser og unnlatt å stille krav. De erstattet i dette tilfellet likevel ofrenes tap og det meste av forsikringsselskapenes utlegg. Konsulentselskapet som hadde ansvaret for utredning av grunnforholdene, betalte 1 million kroner til forsikringsselskapene.

Kattmarka-ofrenes advokat, Rune Østgård, mener det er «et alvorlig samfunnsproblem» at offentlige aktører gang på gang er involvert i kvikkleireskred uten å sanksjoneres når reglene brytes.

4. Metode: spørreundersøkelse til kvikkleirekommunene

Hvordan har skredet i Gjerdrum påvirket kommunene?

Det ville vi vite. Vi fikk på forespørsel utarbeidet en liste i NVE over alle norske kommuner som hadde fått kartlagt tre kvikkleiresoner eller mer i NVEs landsomfattende kvikkleirekartlegging. Dette for å begrense spørreundersøkelsen i kommuner der vi antok at kvikkleire var et problem ved utbygginger.

Lista omfattet 67 kommuner, og etter en del purringer fikk vi svar fra samtlige. Vi forsøkte å gjøre undersøkelsen enkel og nokså rask å besvare, slik at henvendelsen ikke bare skulle bli arkivert. Og vi viste til den som en form for innsynskrav, «Dagbladet ønsker opplyst», alternativt: «Dagbladet ber om innsyn i dokumenter som viser at...». Rett og slett for å få kommunene til å forstå at det kjappeste var kanskje bare å besvare direkte.

[Undersøkelsen kartlegger](#) blant annet at over halvparten av kvikkleirekommunene har endret rutiner etter Gjerdrum-skredet, ni av kommunene har stanset pågående utbygginger som følge av dette skredet og en stor andel føler seg ikke rustet til selv å behandle kompliserte kvikkleire-saker.

Vår undersøkelse viser også at hele 73 prosent av kvikkleirekommunene bare hadde levert noen få eller ingen rapporter til NADAG-registeret. Flere kommuner svarer til og med at det ikke vet hva NADAG er for noe.

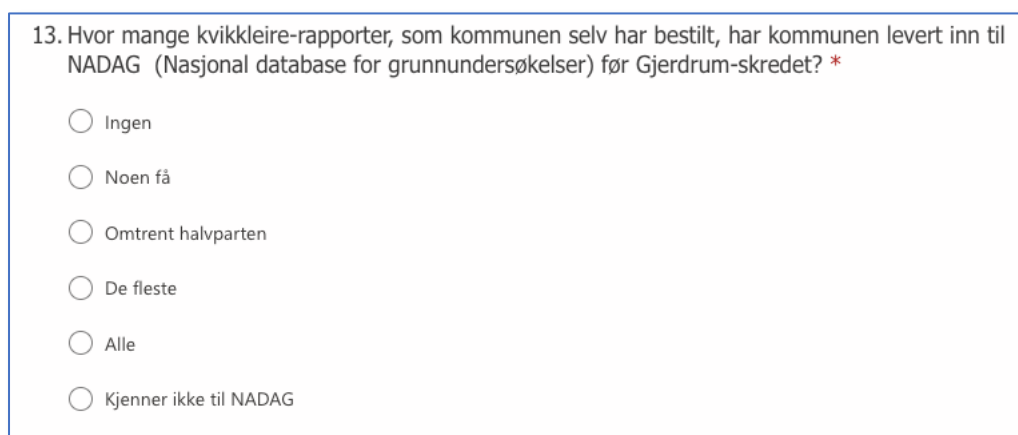
Tvungen form

En av de største utfordringene ved en kartlegging er å tvinge dataene inn i et entydig format. Tekstbasert besvarelse vil inneholde mye skjønn fra kommunen og tvetydig informasjon.

Derfor ønsket vi nå å hente inn informasjon via et skjema framfor en epost-undersøkelse.

På den måten kan vi selv lage en gruppering som gir sammenlignbare svar:

«Ingen», «Noen få», «Omtrent halvparten», «De fleste», «Alle», «Kjenner ikke til NADAG».

13. Hvor mange kvikkleire-rapporter, som kommunen selv har bestilt, har kommunen levert inn til NADAG (Nasjonal database for grunnundersøkelser) før Gjerdrum-skredet? *

- Ingen
- Noen få
- Omtrent halvparten
- De fleste
- Alle
- Kjenner ikke til NADAG

Spørsmål: Med bestemte svaralternativer får man sammenlignbare svar.

Microsoft Forms ble på grunn av sin enkelhet og tilgjengelighet valgt som verktøy.

Totalt 23 spørsmål ble formulert. Noen av disse hadde med forgreninger, så man kunne få egne spørsmål basert på hva man hadde svart.

På enkelte spørsmål var det mulighet til å komme med utfyllende informasjon i et fritekstfelt.

Besvarelsene

I mai måned fikk de 67 kommunene tilsendt skjemaet. Det var fort tydelig at å besvare våre spørsmål ikke var en prioritert oppgave i kommune-Norge. Først langt ut på høsten hadde vi fått svar fra alle.

Enkelte kommuner mente at en «spørreundersøkelse» ikke var å anse som et innsynskrav. Men da de ble tilbudt å bli oppringt for å få de samme spørsmålene muntlig på intervju-form valgte de fleste å svare i fred og ro på egne kontorer.

Andre kommuner unnlot bare svare. Disse ble fulgt opp både via telefon og epost.

Neste gang vi velger å sende ut et skjema kommer vi også til å sende med alle spørsmålene i ren tekst. Dette vil kunne gi en bedre oversikt for de som svarer på spørsmålene.

Svarene

Microsoft Forms oppsummerer alle svar i et regneark. Dette behandlet vi videre i Excel og brukte pivot-tabeller som viser tendenser i datasettet.

Antall av Har Gjerdrum-skredet påvirket/endret kommunens politikk/praksis vs utbygginger på noen måte?			
Radetiketter			
⊖ <10 000	20	29,9 %	
Ja	8	40,0 %	
Nei	12	60,0 %	
⊖ 10 000 - 40 000	30	44,8 %	
Ja	15	50,0 %	
Nei	15	50,0 %	
⊖ 40 000 - 100 000	12	17,9 %	
Ja	10	83,3 %	
Nei	2	16,7 %	
⊖ >100 000	5	7,5 %	
Ja	5	100,0 %	
Totalsum	67	100,0 %	

Pivot-tabell: Tabellen viser endringer i kommunenes politikk/praksis etter Gjerdrum-skredet, gruppert på kommunens befolkningstall.

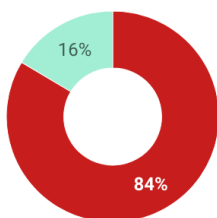
Antall av Har kommunen den geotekniske kompetansen den behøver for å godkjenne/avslå/stille krav til terrenginngrep/utbygging i kvikkleiresoner på et faglig forsvarlig grunnlag?			
Radetiketter			
⊖ <10 000	20	29,9 %	
Ja	5	25,0 %	
Nei	15	75,0 %	
⊖ 10 000 - 40 000	30	44,8 %	
Ja	19	63,3 %	
Nei	11	36,7 %	
⊖ 40 000 - 100 000	12	17,9 %	
Ja	8	66,7 %	
Nei	4	33,3 %	
⊖ >100 000	5	7,5 %	
Ja	3	60,0 %	
Nei	2	40,0 %	
Totalsum	67	100,0 %	

Pivot-tabell: Kommunenes nødvendige geotekniske kompetanse, gruppert på kommunens befolkningstall.

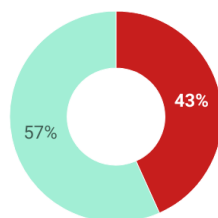
Kommuner med mye kvikkleire

Spørreundersøkelse blant de 67 kommunene i Norge som har tre eller flere kartlagte kvikkleireområder

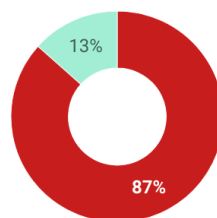
■ NEI ■ JA

Har kommunen ansatt geolog eller geotekniker?

Har Gjerdrum-skredet påvirket/endret kommunens politikk/praksis vs utbygginger på noen måte?

Har kommunen stanset pågående utbygginger – midlertidig eller permanent – som følge av Gjerdrum-skredet?

Grafisk framstilling av status i noen kommuner. Grafikk: Kjell Erik Berg

5. Konsekvenser

5.1 «Våre» konsekvenser

På mange måter har vårt journalistiske arbeid vært en «skyggegranskning» til Gjerdrum-kommisjonen, der vi har publisert våre artikler før utvalget publiserte noe. I tillegg til å bringe fram i lyset en del kritikkverdige forhold i Gjerdrum, har vi også hatt et nasjonalt perspektiv – ved å gjennomgå alle større ras i nyere tid, og finne ut hvordan lærdommene derfra er fulgt opp. I stor grad handler det om å sette informasjon fra ulike kilder i sammenheng for å finne mønstre, samt å gå inn i detaljene.

Vi mener at vi har bragt viktige mangler ved håndtering av kvikkleirefaren fram i lyset, og på den måten økt bevisstheten om hva som kan gjøres for å forebygge. Ved å sammenstille, systematisere og problematisere – både saksbehandling i Gjerdrum kommune og tidligere skredgranskninger – har vi avdekket mangler og kritikkverdige forhold ved skredhåndteringen som ikke har vært kjent for folk flest. En viktig konsekvens er derfor:

- Økt bevissthet i stat og kommuner, hos utbyggere og hos folk flest.

Vi har vist at:

- De fleste kvikkleireskred et menneskeskape – og kan unngås
- Reglene brytes ofte. De samme menneskelige feilene gjøres igjen og igjen – også av svært profesjonelle utbyggere.
- Få straffes/sanksjoneres for å bryte reglene som skal forebygge skred.
- Reglene er stort sett gode og har blitt skjerpet og tydeliggjort gjennom årene.
- Noen forslag til tiltak er ikke en gang blitt besvart
- Plan- og bygningsloven er uklar.
- Ansvaret for kvikkleiresikring pulveriseres i utbyggingssaker
- Mange kommuner kjenner og følger opp sitt ansvar dårlig

Selve skredet i Gjerdrum er nok den største «vekkeren» både for kommuner, stat og folk flest. Etter en dramatisk hendelse som Gjerdrum-skredet hentes blant annet en del «gamle» forslag til tiltak fram i departementene. For det er foretatt granskninger etter skred tidligere, og det er foreslått tiltak som har havnet i skuffen. Og vi har avdekket nettopp dette i konkrete saker:

- Å gjøre «kvikkleireregisteret» operativt ved å samle all kunnskap har vært et mål i årevis.
- Å klargjøre søkeplikten i kvikkleireområder selv for små tiltak (under tre meter) i plan- og bygningsloven, ble foreslått av Statens vegvesen i 2016. Samferdselsdepartementet besvarte ikke henvendelsen. Nå tas forslaget opp igjen.

Det kan være vanskelig å si hvor mye departementer og kommuner uansett ville «tatt seg sammen» etter en slik hendelse, og hva som skyldes Dagbladets avslørende artikler. I alle fall ble Dagbladet invitert eksklusivt da den forrige regjeringen lanserte:

- Tvangslevering for det offentlige av rapporter til kvikkleireregisteret NADAG (lovforslag).
- Avklaring av rettighetsspørsmålet til rapporter som ligger arkivert i private firmaer.

24. juni 2021 kom [regjeringen på banen](#) gjennom et intervju som olje- og energiminister Tina Bru og kommunal- og moderniseringsminister Nikolai Astrup hadde med Dagbladet.

- Vi setter nå i gang det nødvendige arbeidet med å få til en innmeldingsplikt både for kvikkleireundersøkelser og andre naturfare-rapporter, sier statsrådene Tina Bru og Nikolai Astrud (begge H) til Dagbladet.

Det er Brus Olje- og energidepartement (OED) som nå setter Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) i gang med å utrede nytt lovverk. Det skjer i tett samarbeid med Astrups Kommunal- og moderniseringsdepartement. NVE har ennå ikke avsluttet sitt arbeid.

Samme oppdrag ble gitt til NVE av den forrige, rødgrønne regjeringen i 2012, med frist ut 2013. Men noen lovfesting kom ikke den gangen.

De to statsrådene sa at det ville gå et års tid før innmeldingsplikten er lovfestet. I mellomtida oppfordret de sterkt til at utbyggere, kommuner og konsulentselskaper leverer inn alt som produseres av slike rapporter.

Innmeldingsplikten vil i utgangspunktet gjelde fra det tidspunkt den settes i verk. Men Tina Bru understreker at det også ligger i oppdraget til NVE å vurdere de historiske rapportene - og muligheten til å hanke dem inn.

5.2 Stort samsvar med granskningsutvalget

Granskningskommisjonen etter Gjerdrum-skredet la fram sin første delrapport i september 2021, der den beskriver årsaken til skredet: Det var en bratt skråning med mye kvikkleire, det var dårlig stabilitet i utgangspunktet. Galopperende erosjon rundt Tistilbekken har forverret situasjonen over år. Terrenget tålte ikke de store nedbørmengdene over tid, der den våte høsten 2020 ble den direkte utløsende årsak.

Det står likevel klart i delrapporten at uten menneskelig aktivitet hadde raset ikke blitt utløst. Terrengendringer og utbygging har ført til flere små vannføringstopper, og dermed satt fart i erosjonen.

Utvalget skriver:

«At bekken brøt ut av rørene kan ha ført til mer turbulent strømning og derved økt erosjon. Siden erosjonen som er dokumentert er uvanlig kraftig, fremstår tilstanden til bekkelukkingen som en sannsynlig medvirkende årsak til erosjonen. Terrengendringer og urbanisering har i tillegg bidratt til flere små vannføringstopper, noe som har forsterket erosjonen ytterligere.

Utvalget kan ut fra dette si at flere typer menneskelig påvirkning har virket i samme uheldige retning og bidratt til økt erosjon i Tistilbekken. En ødelagt bekkelukking og flere små vannføringstopper som følge av urbanisering er de viktigste faktorene. Det er utvalgets oppfatning at dersom Tistilbekken tidsnok hadde blitt erosjonssikret fra samløpet ned til golfdammen sørøst for Holmen, ville sannsynligvis ikke skredet ha gått.»

Det framgår også at kommunen ble varslet ettertrykkelig om det kvalifiserte observatører mener var en urovekkende erosjon i Tistilbekken, som i verste fall kunne får «katastrofale følger». Gjerdrum kommune tok bare delvis tak i dette, og ville stille krav til nye utbyggere.

Kommunen gjorde knapt noe for å sikre eksisterende bebyggelse mot økende erosjon. Av delrapporten framgår det også at ansvaret er nokså uklart i såne saker.

Kommisjonens oppdrag har ikke vært å pålegge skyld og erstatningsansvar. Likevel skriver den:

«Utvalget mener at kunnskapen om erosjon og fare for skred burde ført til erosjonssikringstiltak i nedre del av Tistilbekken der skredet startet, noe som ville redusert risikoen for et kvikkleireskred.»

Den første delrapporten fra Gjerdrum-kommisjonen omhandlet ikke forslag til tiltak for å bedre sikkerheten mot kvikkleireskred, det kommer først i en NoU senere i 2022.

Men utvalget «har merket seg flere utfordringer, blant annet knyttet til utvikling i regelverk, standarder og veiledninger. I tillegg er det utfordringer som omfatter blant annet behovet for geoteknisk kompetanse, både i konsulentbransjen og offentlig forvaltning, samt behov for tverrfaglighet. Avgrensning av områder for vurdering av risiko og fordeling av ansvar for gjennomføring av tiltak, både med tanke på grunnforhold og erosjon, er også en viktig problemstilling. Hvordan en kommune kan forventes å følge opp varsler, behovet for dokumentasjon av vurderinger som blir gjort, samt videreformidling og bruk av eksisterende kunnskap, er andre tema utvalget har avdekket og belyst i denne konkrete saken.»

Det påpekes at det er kommet nye og strengere regler, slik at området i dag ville vært kartlagt bedre. Dagbladets gjennomgang av ulike utbyggingssaker i Gjerdrum tyder på at flere av de reglene som faktisk gjaldt, også ble brutt.

BLANK SIDE

Nettsaker

Alle nettsakene finnes også på

<https://www.dagbladet.no/leirrasene>

01.02.2021	– Som å gå på en vannseng	db.no/73342038
20.02.2021	Så gnistregn da raset gikk	db.no/73424601
05.02.2021	Holdt tett om trangt rør	db.no/73373850
24.02.2021	Krever byggestans nå	db.no/73446498
08.05.2021	Gravekaos i rasbygda	db.no/73550041
09.05.2021	Innrømmer alvorlig svikt	db.no/73728726
12.05.2021	Kvikkleire-bygda glemte kontroll	db.no/73470924
15.05.2021	«Midt i et mareritt»	db.no/73732123
16.05.2021	Sikring ofres for pris	db.no/73633752
22.05.2021	Kan ha funnet årsaken	db.no/73748375
02.06.2021	Derfor går kvikkleireskredene	db.no/73789187
03.06.2021	Kvikkleirefare holdes hemmelig	db.no/73694985
03.06.2021	Meldeplikt for kvikkleirefare	db.no/73848615
05.06.2021	Kommunene melder ikke om kvikkleirefare	db.no/73863597
08.06.2021	Skjulte rapporter: - Kamp om pengene	db.no/73874476
24.06.2021	Nå må kvikkleirerapporter leveres inn	db.no/73900898
26.06.2021	Fikk skylda for skredet	db.no/73883381
19.07.2021	Ukjent leirskred sjokkerer Gudny (77)	db.no/74014597
25.08.2021	Driver sykehjem i risikosone	db.no/74142470
26.08.2021	Skredeksperter til Gjerdrum-utvalget: - Fritt fram for useriøse	db.no/74148444
27.09.2021	Få straffes for å utløse skred	db.no/74249901
30.12.2021	Gjerdrum-skredet skjerpet kommunene	db.no/74975128

LEIRRASENE

GRAVDE UTEN LOV: Slik så det ut i ravinen mellom boligfeltene Ingelstun og Viervangen i våren 2016 - noen få hundre meter fra stedet hvor raset på Ask gikk i desember 2020. Ifølge kommunalsjef Berit Adriansen var det ikke gitt tillatelse til gravearbeidene på bildet. Foto: Kåre Hombles/Naturvernforbundet.

RAS-KOMMUNEN INNRØM ALVORLIG SV

FAKTA

KVIKKLEIRE

● **NVE-veilederen:** I retningslinjer og en veileder fra 2008/2009 kom Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) med skjerpede retningslinjer for bygging i kvikkleiresoner.

● **Uavhengig kontroll:** De anbefalte nå blant annet uavhengig kontroll, fra et uavhengig foretak, med prosjekteringen av terrengstabilisering i kvikkleiresoner hvor folk skulle bo.

● Å prosjektere betyr å beskrive, tegne og beregne tiltak som skal utføres.

● **Lovkrav:** Fra 1.1.2013 ble kravet om uavhengig kontroll i byggesaker også en del av plan- og bygningsloven.

Gjerdrum kommune droppet regler om uavhengig kontroll og bøtela ikke ulovlig graving i kvikkleiresonen. Nå får kommunen stryk av jussprofessor.

Gjerdrum kommunes håndtering av en boligutbygging på feltet Viervangen, noen steinkast fra raset i romjula, vekker sterke reaksjoner. Dagbladet omtalte saken i en større artikkel lørdag.

«Brudd på kommunens tilsyns- og saksutredningsplikt», mener professor i forvaltningsrett, Jan Fridthjof Bernt.

«Alvorlig», innrømmer Gjer-

LEIRRASENE

DEN USYNLIGE TRUSSELEN

HALLDOR HUSTADNES

hhu@dagbladet.no

SIRI GEDDE-DAHL

sgd@dagbladet.no

LEIF STANG

leif.stang@dagbladet.no

drums kommunalsjef Berit Adriansen om saksbehandlingsfeil.

Finner ikke tillatelser

Slik Dagbladet skrev i helga, finner kommunen ingen tillatelser, og vet ikke hvem som var oppdragsgiver for gravearbeid i ravinen mellom boligfeltene Ingelstun og Viervangen i 2016.

Gravingen skjedde i andre utbyggingsfase på Viervangen-feltet, hvor det nå er til sammen 14 seksmannsboliger.

- Man skal ha et system for hvem som er ansvarlig for prosjektering og utførelse, slik at

hvis man oppdager feil i etterkant har man et foretak å holde ansvarlig, som er lovpålagt å oppbevare nødvendig dokumentasjon. Og i dette tilfellet har vi ikke det, sier kommunalsjef Berit Adriansen.

Overfor Dagbladet kaller hun dette for «alvorlig».

Ravinen hvor det i 2016 ble gravet og hogd uten tillatelse, ligger noen få hundre meter fra stedet hvor et ras natt til 30. desember 2020 kostet ti mennesker livet, i naboboligfeltet Nystulia.

Droppet uavhengig kontroll

Gjerdrum kommune har et velkjent kvikkleire-problem. Før det store raset hadde det gått flere mindre ras. Og i 2012 ble ordførerens eget barndomshjem tatt av et ras.

Likevel har kommunen drøyd med å innføre retningslinjene for kvikkleiresoner fra Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE). Disse ble innskjerpet flere ganger

fra 2008 og utover.

Fra 2008 la NVE inn krav til uavhengig kontroll av vurderinger og beregninger om grunnforhold («geotekniske vurderinger»), altså at kontrollen skulle utføres av et eget, uavhengig foretak. Krav om uavhengig kontroll kom dessuten inn i plan- og bygningsloven fra 2013.

I byggetillatelser som ble gitt på Viervangen-feltet i henholdsvis 2012, 2013 og 2015, krevde Gjerdrum kommunen likevel ikke uavhengig kontroll av prosjekteringen (planlegging og beregning) av grunnarbeid.

Får professor-slakt

Professor Jan Fridthjof Bernt, ekspert på forvaltningsrett, mener det er et klart brudd på kommunens tilsyns- og saksutredningsplikt å ikke stille krav om uavhengig kontroll.

Han viser til en ny bestemmelse om undersøkelse og

MMER KT

- INGEN Å HOLDE ANSVARLIG: Kommunalsjef Berit Adriansen i Gjerdrum sier til Dagbladet at kommunen ikke har noen å holde ansvarlig for arbeider i en ravine i kommunesenteret Ask, som følge av graving uten tillatelse. Foto: Øistein Norum Monsen

PROFESSOR-SLAKT: – Slik Dagbladet framstiller saken, framstår dette både som klart brudd på god forvaltningsskikk og brudd på kravet til forsvarlig saksbehandling, sier professor Jan Fridthjof Bernt. Foto: Vidar Ruud / NTB scanpix

dokumentasjon i slike saker, og stiller også spørsmål ved kommunens saksbehandling forut for dette:

– Jeg kan ikke forestille meg at man på noe tidspunkt, heller ikke forut for lovendringen i 2013, vil kunne si at det var forsvarlig å basere byggetillatelse i et område med potensiell skredfare utelukkende på en dokumentasjon fra utbygger selv. I en slik situasjon måtte det sørges for en uavhengig kontroll, sier han til Dagbladet.

Gjerdrums kommunalsjef Berit Adriansen er uenig.

– Vi er ikke enig i at regelverket er så rett fram som han sier om når man skal kreve uavhengig kontroll. Det avhenger av hva

Dagbladet lørdag 8. mai.

man skal bygge, og hva som er den reelle skredfaren. Det er ikke noen automatikk der, så det er en litt misvisende og forenklet framstilling av regelverket, sier hun.

– Kan ha feiloppfattet reglene

Kommunalsjefen sier at kommunen anså NVEs retningslinjer fra 2008 som veiledende. Hun framholder at først da de i 2013

ble et lovkrav, begynte Gjerdrum kommune å følge dem.

Dagbladet har konfrontert Adriansen med at kommunen heller ikke i en tillatelse fra 2013, etter lovendringen, krevde uavhengig kontroll av geoteknisk prosjektering.

Hun finner ikke «noen begrunnelse for dette, men kan anta at det er begrunnet (i) feil oppfattelse av regelverket».

Så sent som i 2015 droppet Gjerdrum kommune krav om uavhengig kontroll av prosjekteringen av grunnarbeider under Viervangen-utbyggingen, med en begrunnelse om at området allerede var bearbeidet og at det fantes rapporter fra tidligere byggetrinn.

– Undergraver respekten

I 2012 oppdaget Gjerdrum kommune grunnarbeider på Viervangen, før det var gitt tillatelse.

Etter først å ha gitt en stoppor-

dre, skiftet kommunen få måneder senere syn, og mente at gravingen likevel var innenfor loven – noe dagens kommunalsjef er uenig i.

«Utbygger ble ikke bøtelagt for graving uten tillatelse.

«Praksisen i kommunen har vært begrenset bruk av straffereaksjoner ved ulovligheter etter plan- og bygningsloven så fremt ulovligheter opphører og avvik lukkes», kommenterer Adriansen.

Ifølge jussprofessor Bernt har ikke kommunen plikt til å bøtellegge ulovlig graving. Han mener likevel at «man må kunne forvente at kommunen vurderer om det over tid er forsvarlig å ikke reagere på grove lovbrudd. Det vil undergrave respekten for og tilliten til regelverket.»

- Brudd på god forvaltningsskikk

Professoren gir også kommunen

slakt for behandlingen av en naboklage. Slik Dagbladet skrev i helga, ble en klage fra 2016 på ulovlig graving avvist uten realitetsbehandling.

Grunnen til avvisningen var at klagen angivelig – og stikk i strid med klagernes syn – gjaldt en tillatelse gitt året i forveien, og dermed var innsendt for sent.

Ifølge Jan Frithjof Bernt plikter kommunen å ta stilling til realitetene når naboer reiser slike spørsmål.

– Slik Dagbladet framstiller saken, framstår dette både som klart brudd på god forvaltningsskikk og brudd på kravet til forsvarlig saksbehandling, sier han.

Berit Adriansen sier i dag at klagen burde ha vært behandlet som en bekymringsmelding, men står fast på at avvisningen av klagen var korrekt fordi kommunen ikke hadde gitt noen tillatelse det kunne klages på.

LEIRRASENE

«PRIVATE KONSULENTSELSKAPER HAR SIKRET SEG RETTIGHETENE TIL GEOTEKNISKE DATA GJENNOM KONTRAKTER, NOE SOM VANSKELIGGJØR PUBLISERING AV DATAENE.»

INGER-LISE SOLBERG

→ andre, sier Inger-Lise Solberg.

I NADAG er det nå nærmere 20 000 prosjekter som inkluderer mer enn 450 000 borehull fra geotekniske undersøkelser. Andre typer grunnundersøkelser som blir vist i NADAGs kartinnsyn er blant annet grunnvanns- og energiboringer, geofysiske målinger, geologiske kart og kvikkleirekart.

– Vi har ikke full oversikt over de historiske arkivene i konsultantselskapene, men vi snakker nok om flere titalls tusen rapporter som ikke er levert til NADAG, sier Solberg.

Mangler lovhjelm

For geotekniske data finnes det ingen lovhjelm som pålegger innlevering. Det har man for grunnvanns- og energiboringer gjennom vannressursloven.

– Private konsultantselskaper har sikret seg rettighetene til geotekniske data gjennom kontrakter, noe som vanskeliggjør publisering av dataene. Vi har derfor laget nye kontraktsformuleringer som oppdragsgivere kan benytte for å sikre seg rettighetene til data, og at data kan publiseres i NADAG, sier Inger-Lise Solberg.

Hun oppfordrer spesielt kommuner til å skaffe seg oversikt over hva de har, og begynne levering av data for viktige områder.

– Vi har opplevd at ulike aktører etter hvert har blitt mer positive til å dele data og ser nytteverdien av dette. Konsultantselskaper ser samtidig på sine geotekniske data som et konkurransefortrinn som er vanskelig å dele.

Inger-Lise Solberg mener at nytteverdien av NADAG vil øke etter hvert som mer data blir gjort tilgjengelig.

– Det beste for NADAG er å få fulle datasett som enkelt kan gjenbrukes. Vi håper at vi får fortgang i innsending av rapporter nå som vi har fått etablert gode systemer for innmelding av data. Alt er bedre enn et tomt kart, sier hun.

Kan spare millioner

NVE har erfart at frivillig innmelding ikke gir gode nok resultater.

I 2015 ble det laget en rapport om dette av et utvalg ledet av professor i samfunnsøkonomi Haakon Vennemo i Vista Analyse, på oppdrag fra Jernbaneverket, Statens vegvesen, Avinor og Kystverket.

Utvalget mener at NADAG kan føre til færre boringer, fordi man uten NADAG risikerer at private og offentlige aktører som trenger grunnboringer, ikke kjenner til tidligere boringer som kunne ha gitt de nødvendige opplysninger.

NADAG kan dessuten bidra til at veier, jernbane og bygninger bygges på tryggere grunn, noe som igjen kan minimere skade dersom en naturfare inntreffer.

29. mai 2020 sendte NVE et brev til Olje- og energidepartementet der de foreslår en lovfestet innmeldingsplikt. Det er grunn til å tro at innmeldingsplikt diskuteres i granskingskommissjonen etter Gjerdrum-skredet.

– Vi mener at fordelene med innmeldingsplikt har en stor samfunnsmessig nytte til en relativt liten kostnad, sier direktør Brigte Samdal for skred- og vassdragsavdelingen i NVE.

Kommunenes ansvar

Samdal understreker at utbyggere og kommuner må framskaffe nødvendig dokumentasjon i tråd med sikkerhetskravene i byggeteknisk forskrift når rapporter i NADAG er mangelfulle, eller det ikke finnes grunnboringer fra før.

– Det handler om at kommunene skal fatte vedtak om trygg byggegrunn.

Samdal i NVE mener databasen ikke er laget for folk flest.

– Vi mener kommuner, utbyggere og den geotekniske bransjen er i målgruppen. Dette er ikke noe for

INGEN PLIKT: Kommunene, konsultantselskapene og utbyggerne har ingen plikt om å levere rapporter om undersøkelser av kvikkleireområder med fellesskapet. Dette bildet er fra Kattmarka-skredet i 2009. Foto: Hans Arne Vedlog

SERIE

LEIRRASENE

● I en rekke artikler med utgangspunkt i raset på Ask i Gjerdrum kommune 30. desember 2020, hvor ti mennesker døde, skriver Dagbladet om kvikkleireskred i Norge. Vi har blant annet skrevet om gravekaos på Viervangen nær rasstedet på Ask, byggesakstilsyn som bestilleren Gjerdrum kommune glemte, og at en rekke kvikkleireskred i Norge ifølge granskingsrapporter kunne ha vært unngått.

«hvermannsen», men et viktig verktøy for fagfolk. Vanlige folk kan finne bopunkter i oversikten, men man må ha kvalifisert kompetanse for å kunne dra nytte av rapportene som finnes der, sier han

– Går for sakte

Gjennom høringsvar fra kommunene har NVE fått inn 500 til 600 rapporter som skal legges inn i NADAG. Brigte Samdal sier at det vil skje i løpet av kort tid.

– Hva med de private konsultantselskapene?

– Etter at NVE har oppfordret bransjen til å legge inn rapporter, ser vi at det går for sakte. Det har vært uklart hvilke rettigheter vi har til å kreve dette av private selskaper. Vi mener at alle rapporter som har vært en del av plan- og byggesaker skal meldes inn. Vi må få avklart de juridiske spørsmålene, sier Samdal.

Ulempene for noen av aktørene er ekstra kostnader og mulige tap for konsultantselskaper fordi informasjonen i rapportene ikke kan selges på nytt, når de er lagt i NADAG.

NVE har satt av fire millioner kroner i 2021 til private konsultantselskaper for at de skal finne fram og legge inn gamle geotekniske rapporter.

Etter det store skredet i Gjerdrum kom regjeringen i februar med nye 10 millioner kroner til kartlegging av kvikkleireområder, i tillegg til at NVE også fikk anledning til å ansette tre nye geoteknikere.

I revidert statsbudsjett, som kom i mai, gis det ytterligere fire millioner kroner til flere ansettelser i NVE. Stortinget skal behandle dette i juni.

Blir liggende i arkiver

En lovfestet innmeldingsplikt må behandles av Stortinget. Innmeldingsplikten vil bare gjelde for framtidige utredninger og grunnundersøkelser. Innmelding av det som allerede er utført må fortsatt baseres på frivillig innmelding.

– Vår erfaring er at flere tusen rapporter med kunnskap om grunnforhold blir liggende i gamle arkiver. Det fører til at mange i dag gir opp letingen og heller bestiller nye grunnundersøkelser som koster fra noen hundre tu-

sen kroner til over en million kroner, sier Brigte Samdal.

NVE har et ønske om å hente fram så mye som mulig av rapporter om grunnforhold tilbake til 1980-tallet.

– Vi har en god dialog om dette med flere av de store konsultantselskaper, og har et håp om å få godkjent innmeldingsplikt så snart som mulig. Da kan vi få et fullverdig register gjennom NADAG, sier Samdal.

Han tror hendelsen på Gjerdrum gjør at folk flest forstår at dette er et viktig arbeid.

– Vi må gjøre en stor dugnad sammen.

Holder på arvesølvet

Multiconsult er blant de norske selskapene i Norge med størst historisk arkiv av rapporter om grunnforhold. Fagdirektør for Geo i selskapet, Odd Arne Fauskerud, anslår at de for perioden 1940 og fram til i dag har i størrelsesorden 40 000 til 60 000 rapporter om grunnforhold i selskapets systemer.

Det historiske arkivet omtales som arvesølvet til selskapet. Fauskerud sier:

– Det har tradisjonelt vært arvesølvet vårt, noe som har hatt stor verdi for oss historisk, men det vil også ha stor verdi i framtida. Det er en stor oppmerksomhet rettet mot verdien av data, både generelt i samfunnet og i vår bransje, og de mulighetene det gir for forretningsutvikling.

Dataene er til salgs:

– Vi sørger for at de som trenger informasjon om grunnforhold, og kontakter oss om det, vil få kjøpe den informasjonen vi sitter på.

Fauskerud understreker at fordi disse rapportene har stor samfunnsmessig verdi «stiller vi alltid våre data til rådighet vederlagsfritt for samfunnet ved kritiske hendelser».

Historiske data

NVE mener at alle geotekniske rapporter som har vært del av plan- og byggesaker skal meldes inn i NADAG. Multiconsult er ikke enig i det.

Odd Arne Fauskerud mener innmelding til NADAG krever at det skilles mellom historiske data og framtidige data.

– For historiske data er det flere forhold vi må ta høyde for. For det første vil det i de fleste tilfellene være kontrakter mellom oss og våre kunder som regulerer tilgjengelighet og eierskap til de konkrete dataene. Format og innhold i historiske data er dessuten ikke nødvendigvis ensartede i formen, da de er et resultat av sin tid.

Fauskerud er mer positiv til innmelding framover:

– Når det gjelder innmelding av framtidige data, stiller vi oss åpen for en slik ordning, dersom det etableres en bransjestandard som både standardiserer datahåndteringen på tvers av verdikjeden og definerer betingelser som alle aktører må forholde seg til.

Han legger til:

– Vi tror det kan bli utfordrende å knytte en lov med forskrift opp mot informasjon som er innhentet historisk, både når det gjelder eierskap, ansvarsforhold og nødvendige ressurser som vil kreves for tilfredsstillende tilgjengeliggjøring.

Politisk rådgiver Karoline Sjøen Andersen (H) i OED sier at regjeringen konsekvent har økt bevilgningene til NVE og deres arbeid med forebygging av flom og skred.

– Det har ført til enda mer godt arbeid i form av bistand til kommunene med både kartlegging og sikringstiltak. NVE har lenge arbeidet med å tilgjengeliggjøre ulike typer naturfareutredninger og geotekniske rapporter og gjorde en nettbasert innmeldingsløsning tilgjengelig i 2016/2017, skriver hun i en epost til Dagbladet.

– Denne frivillige innmeldingsordningen har etter hvert vist seg å ikke fungere optimalt. Sammen med KMD er vi i gang med å vurdere anbefalingen fra NVE i fjor. En innmeldingsplikt vil kreve lovendring, og det er nødvendig å utrede konsekvenser for ulike interesser, legger hun til.

«VÅR ERFARING ER AT FLERE TUSEN RAPPORTER MED KUNNSKAP OM GRUNNFORHOLD BLIR LIGGENDE I GAMLE ARKIVER. DET FØRER TIL AT MANGE I DAG GIR OPP LETINGEN OG HELLER BESTILLER NYE GRUNNUNDERSØKELSER SOM KOSTER FRA NOEN HUNDRE TUSEN KRONER TIL OVER EN MILLION KRONER.»

BRIGTE SAMDAL, NVE

MAGASINET

LØRDAG 15. MAI 2021

Dagbladet

LIVSFARLIG FEILBEREGNING

Dette raset feide med seg Trine Ingebrigtsen og
nyfødte Fredrik og holdt dem fanget i kulda i en time.
Det kunne vært unngått.

«Alle» visste at

Før Gjerdrum hadde vi flaks, mener ekspert. Vi
slår fast at store kvikkleireras i 2009, 2015 og

TEKST: LEIF STANG, SIRI GEDDE-DAHL OG HALLDOR HUSTADNES | lst@db.no

FOTO: EIVIND SENNESET OG HANS ARNE VEDLOG

det kunne gå ras

t. Granskningsrapporter
5 og 2016 kunne vært unngått.

FORSVANT I VANNET:

Gravemaskiner og annet utstyr skled ut i Granvinsvatn da kvikkleira begynte å bevege seg.

Foto: Johannes Holven

VITNE: Johannes Holven så grunnen bevege seg, og gravemaskiner som skled sakte ut i Granvinsvatnet.

Granvin 2016: – Det var dramatisk

Johannes Holven satt ved stuevinduet med en kopp kaffe i handa da han plutselig så at grunnen nede ved Granvinsvatn var i bevegelse. Store gravemaskiner gled sakte ut i vannet.

Han reiste seg raskt opp og løp ned mot raset for å stanse en ambulansebil som kom fra Granvin. Anleggsarbeidere ved tunnelen stanset biler fra Voss. Det var ingen mennesker eller biler der selve raset gikk.

– Det var dramatisk, men det skjedde sakte. De store anleggsmaskinene skled seint, men sikkert ut i vannet i løpet av rundt 30 minutter, forteller Johannes Holven til Dagbladet.

Raset i Granvin skjedde om kvelden 27. april 2016 under bygging av ny riksvei 13. Utglidningen pågikk i 15 til 16 timer, og tok med seg 120 meter av den nye veien de jobbet på. Anslagsvis 30 000 til 40 000 kubikkmeter leire var i bevegelse, og massene skled 500 meter ut i vannet. To gravemaskiner, et busskur, en del bygningsmaterialer og utstyr forsvant i vannet. Ingen mennesker ble skadet.

«Vi har hatt flaks – inntil Gjerdrum», sa NTNU-professor Steinar Nordal i et foredrag nylig. 10 mennesker mistet livet i et kvikkleireras i Gjerdrum 30. desember 2020. Samtidig har det gått en rekke større kvikkleireras de siste 10–15 åra. Magasinet har sett på tre av disse skredene, der den profesjonelle utbyggeren Statens vegvesen har hatt ansvaret.

Granskningen av raset ved Granvinsvatnet konkluderer med sviktende undersøkelser av grunnforholdene før anleggsarbeidet ble startet. Dette og annen systemsvikt er blitt avslørt etter tre alvorlige kvikkleireras på veianlegg de seinere åra, viser Dagbladets gjennomgang.

Statens vegvesen iverksatte gransking for å finne årsaker til raset ved Granvinsvatnet, og unngå nye

ras. Granskingsgruppa besto av representanter fra konsultantselskapet Concreto, Norges Geotekniske Institutt (NGI) og Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE).

Statens vegvesen Region vest utarbeidet forslag til reguleringsplan der veien skulle bygges. Granvin kommune godkjente planen.

Som en del av granskingsarbeidet har NGI gjennomført en vurdering av stabiliteten i området der raset oppsto. Den dokumenterer at grunnforholdene var for dårlige til å kunne tåle belastningen av de prosjekterte veifyllingene.

I granskingsrapporten, som var ferdig 24. mai 2017, blir disse tre punktene angitt som årsaker til raset:

- Sikkerhet for eksisterende vei før utbygging var relativt lav.
- Sikkerhet for planlagt vei på reguleringsplan var kritisk lav, og ville krevd stabiliserende tiltak.
- Sikkerheten for planlagt og utført vei var så lav at utglidning måtte forventes.

Granskingsgruppa fant det sannsynliggjort at utførelse av det prosjekterte veiarbeidet var den utløsende årsaken til raset.

Da Vegvesenet prosjekterte veien hadde de ikke gjort beregninger som vurderte byggegrunnens stabilitet og hvilke belastninger grunnen kunne tåle.

Granskerne har kommet med flere svært kritiske bemerkninger, som at det var identifisert behov for stabiliserende tiltak, men at de ikke var analysert. Omfanget av stabiliseringstiltak var utelukkende basert på antakelser, heter det i rapporten.

Sivilingeniør Kasper Nordmelan i konsultantselskapet Concreto ledet undersøkelsene etter raset. Han sier at arbeidet med geoteknikk og grunnforhold under utbyggingen var konsentrert om tunnelen ut mot Granvinsvatnet, og ikke selve veien som skulle bygges langs vannet.

I granskingsrapporten vises det til intervjuer →

Kasper Nordmelan er sivilingeniør i konsultantselskapet Concreto og ledet undersøkelsene etter raset ved Granvinsvatnet.

IKKE UNDERSØKT:
Statens vegvesen undersøkte ikke grunnforholdene før de startet anleggsarbeidet på riksvei 13 ved Granvinsvatn. Det endte med et stort kvikkleireras.
Foto: Johannes Holven

«Omfanget av stabiliseringstiltak var utelukkende basert på antakelser.»

GRANSKNINGSRAPPORTEN ETTER RASET VED GRANVINSVATNET I 2016.

KLARTE SEG: Gården til Johannes Holven ble stående igjen etter at raset hadde gått. *Foto: Johannes Holven*

KOSTBART: Etter raset ble såkalte cellespunt-konstruksjoner banket 30 til 35 meter ned i grunnen for å stabilisere veien. Det kostet 47 millioner kroner.

med lokale representanter fra Statens vegvesen og kommunale myndigheter som avdekket at strandsonen rundt Granvinsvatnet var kjent for dårlig grunn. Dette «visste alle», står det i rapporten. Granskerne ble kjent med flere utglidninger tidligere, også om maskiner som hadde forsvunnet i vannet.

– Jeg synes det er merkelig at ikke Vegvesenet gjorde seg kjent med dette på forhånd. Vi har hatt flere ras ved Granvinsvatnet. Det første var på 1930-tallet da det skulle legges skinner for Hardangerbanen fra Voss til Granvin. I seinere år har vi hatt ras ved Vallaviktunnelen og ved kirken, der også maskiner gled ut i vannet. Under anleggsarbeidet, og før raset i 2016, hadde vi fem mindre ras her, sier Johannes Holven, mannen som så det hele fra stuevinduet.

Holven forteller at det under anleggsarbeidene kom vann med leire opp fra hull som var boret på

forhånd. Det ristet i huset og klirret i glass på kjøkkenet hans da anleggsarbeiderne jobbet med en tung valse for å jevne ut grunnen.

– **Granskingsrapporten inneholder** overraskende opplysninger. Ettersom de fortsatte med arbeidet før raset, regnet vi med at de visste hva de gjorde, og at alt var i orden, sier Johannes Holven. Han hadde ikke lest rapporten før han fikk den av Dagbladet.

Etter raset, og før den nye veien skulle bygges på nytt, ble det banket ned sju store siloer av jern, 30 til 35 meter ned i grunnen i strandsonen. De samlede kostnadene 47 millioner 2019-kroner, ifølge Statens vegvesen.

– Nå regner vi med at veien er trygg og at jordlapene opp mot huset vårt vil ligge stabilt i all framtid, sier Johannes Holven. →

«Nå regner vi med at veien er trygg og at jordlappene opp mot huset vårt vil ligge stabilt i all framtid.»

JOHANNES HOLVEN

SIKRING MOT RAS:

– Pris veier ofte mer enn kvalitet

Årsaken til de tre rasene Dagbladet skriver om i Magasinet denne uka er at regler ikke følges og at kunnskap ikke benyttes, fastslår professor i geoteknikk Steinar Nordal ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU).

Kvikkleireraset midt i et boligområde i Gjerdrum 30. desember i fjor tok 10 menneskeliv. Dette skulle ikke være mulig med det man vet om bygging på kvikkleire i dag. «Skred som på Gjerdrum skal ikke skje», sa Nordal i et foredrag nylig.

Årsaken til Gjerdrum-raset er ennå ikke kartlagt.

Granskingsrapportene fra de tre rasene ved Granvinsvatnet, i Kattmarka og på Sørkjosen viser at det ikke skorter på kunnskap i Norge om hva som skal til for å sikre mot kvikkleireras. Det mangler heller ikke regler for å sikre tilstrekkelige undersøkelser i grunnen.

Professor Nordal minner om at grunnundersøkelser koster mye penger. Han mener oppdragsgivere, også offentlige etater, noen ganger presser konsultantselskaper til å gjøre jobben så billig som mulig.

– Pris veier dessverre ofte mer enn kvalitet i konkurransen om å få en konsulentjobb. Dette kan føre til at konsultantselskapene går for lavt i anbudspris for å få jobbene. I mange tilfeller går det likevel bra, men unntaksvis kan det gå veldig galt. Jeg ønsker generelt at det skal gjøres bedre grunnundersøkelser, sier han.

Statens vegvesen er forelagt kritikken om at pris går foran kvalitet, men har valgt å ikke kommentere den.

I granskningen etter Kattmarka-raset i 2009, skriver Nordal og hans kolleger: «I den ordinære planprosessen lot Statens vegvesen knappe budsjettammer overstyre behovet for geotekniske og ingeniørgeologiske undersøkelser.»

Videre er de klare på at reglene, i grove trekk, er gode nok:

«Undersøkellesgruppen mener at med de endringer som er innført i de siste årene, har vi fått et lovverk og regelverk som i grove trekk stiller de nødvendige kravene til saksbehandling ved plan og byggearbeider.»

Samtidig konkluderer granskerne med at reglene ikke er fulgt:

«Det er likevel et stykke igjen til alle gjeldende bestemmelser følges og god praksis er innarbeidet. Det synes som det er behov for innskjerping av gjeldende krav og deres betydning, ikke minst hva gjelder planlegging og prosjektstyring hos Statens vegvesen.»

Kommisjonen påpeker at Namsos kommune i planprosessen burde stilt klare krav til geotekniske undersøkelser. Kommunalsjef for samfunnssikkerhet, Roger Johansen, i Namsos kommune kommenterer dette slik:

– På generelt grunnlag kan vi si at fokus på kvikkleireproblematikken er forsterket i behandlingen av plansaker.

Dagbladet har spurt vegdirektør Ingrid Dahl Hovland om hvorfor det skjer så mange kvikkleireras på veier der Statens vegvesen er oppdragsgiver og hvorfor Vegvesenet ikke sørger for gode nok grunnundersøkelser.

– Det er tilfeller der vi ikke har vært gode nok, og hvor vi har blitt overrasket, medgir vegdirektøren. Men i hovedsak mener hun Statens vegvesen takler naturutfordringene bra.

Hun svarer ikke på hvordan det kan skje at en profesjonell aktør som Statens vegvesen dropper geotekniske undersøkelser eller ikke får undersøkt grunnen godt nok.

– Når det går galt, må vi hindre at det skjer igjen, sier Dahl Hovland, og fortsetter:

– Vi må ofte føre fram vei i områder med krevende grunnforhold. Om lag 440 kilometer riksvei ligger på kjent kvikkleiregrunn. Vi vil karakterisere fire skredhendelser på riksveinettet de siste 20 åra som svært alvorlige, heldigvis uten at liv har gått tapt.

Vegdirektøren minner om at hverdagen i Norge er å bygge på kvikkleire og annen vanskelig grunn.

– Med gode undersøkelser vil vi kunne forutsi mye, men aldri få full sikkerhet om hva vi kan møte.

Sjefingeniør Bjørn Kristoffer Dolva i Vegvesenet sier at de har tatt til seg læring om organisering, planlegging, prosjektering og gjennomføring av veiprosjektene som er blitt rammet av kvikkleireras.

– **Tidligere rashendelser**, og ikke minst kvikkleireskredet på Gjerdrum i desember i fjor, understreker det store ansvaret som påligger både myndigheter og andre aktører knyttet til utbygging i skredfarlige områder. Statens vegvesen vil fortsatt bidra til regelverksforbedringer og sikker samfunnsutvikling, sier Dolva.

REDDET LIVET: Mona Heia løp for livet bort fra kvikkleireraset i Kattmarkvegen i Namsos.

Namsos 2009: «Midt i et mareritt»

Fredag 13. mars 2009 satt Mona Heia (38) i bilen på vei fra gården i Kattmarka til jobb i storsenteret i Namsos da hun så at veien var sperret med en gravemaskin like ved fjellskjæringa som skulle sprenges bort.

– Jeg gikk ut av bilen for å spørre hvor lenge jeg måtte vente før jeg kunne kjøre videre. Da så jeg plutselig at trær beveget seg. Jeg merket at det skjedde noe med grunnen under meg, og la på sprang bort fra bilen og stedet. Mens jeg sprang, så jeg at veien sprakk opp, og jeg tenkte at det kunne komme en sprekk som jeg ikke klarte å hoppe over. Jeg var midt i et mareritt, forteller hun.

Mona Heia løp rundt 500 meter fra den forlatte bilen og hjem til gården.

Ti eiendommer med fire boliger og seks hytter ble tatt av raset i Kattmarkvegen. Ingen personer omkom eller ble fysisk skadd, men et spedbarn ble noe nedkjølt og ti personer måtte hentes med helikopter. Bredden på raset var rundt 100 meter, og rasgropa ble anslått til å være 300 meter lang. Mellom 300 000 og 500 000 kubikkmeter masse forflyttet seg.

Raset ble utløst av sprengning i forbindelse med utvidelse av en vei. Sprengningen skjøv fjelloverflaten dypt under salven med stor fart inn i leira slik at denne kollapset.

Området hadde på forhånd svært dårlig stabilitet. Et stort område ble lagt i ruiner.

Mona Heia har aldri fortalt om sine opplevelser offentlig tidligere. Nå velger hun å dele den dramatiske hendelsen for at flere skal forstå hva store ras kan gjøre med dem som kommer opp i dem.

Hjemme på gården var hennes 12 måneder gamle sønn sammen med svigermoren.

– På veien hjem mot huset vårt, før en bakketopp, så jeg noen komme ut av et annet hus. Det var en mann og en kvinne med et lite spedbarn. Mannen holdt seg på veien, men kvinnen og barnet ble borte for meg utenfor kanten av veien. Jeg måtte berge meg selv, og turte ikke å se meg tilbake, forteller Mona Heia.

Spedbarnet heter Fredrik og var bare ni dager gammel da han og moren, Trine Ingebrigtsen, havnet i et seks meter dypt hull i raset. Nabo Per Olav Flakk var i bilen på vei til byen da han så sjøen bli hvit av leirraset. Han stanset bilen, gikk ut og fant mor og sønn innesperret i raset. De var forfrosne, uten sko og hadde minimalt med klær på seg.

Per Olav Flakk kom seg inn i huset til Trine Ingebrigtsen. Der hentet han sko og jakke til henne, og vognpose til lille Fredrik.

– Deretter fant jeg et tau jeg bandt fast i en trestubbe på andre siden av veien og klatret ned,

KNUST: Ti eiendommer med fire boliger og seks hytter ble knust i Namsos.

fortalte Per Olav Flakk til Dagbladet 13. mars 2009. I juli samme år fikk han Carnegies heltemedalje for redningen.

Trine Ingebrigtsen forteller nå til Dagbladet at -mannen hennes, Kenneth Sæternes klarte å komme seg bort fra raset og til et fjell hvor han holdt seg fast.

– Vi nådde ikke over til min mann, men ble i stedet ført med massene nedover. Jeg hadde bare morgenkåpe på og la Fredrik tett inn til kroppen min. Han ble holdt fast med båndet til morgenkåpa, samtidig som jeg brukte armene til å støtte meg mot leirmassene. Jeg tror vi måtte vente rundt en time nede i raset til helikopteret hentet oss, forteller hun.

Fredrik er nå blitt 12 år. Søsteren Stine var på skolen da raset gikk. Hun er blitt 19 år gammel. Familien har flyttet bort fra Kattmarka og Namsos.

– Vi valgte å flytte hjem til Rørvik. Der bor vi trygt på fjellgrunn. Etter Gjerdrum-raset kjenner jeg på hvordan de må ha hatt det. Vi er nøye på å undersøke grunnforholdene alle steder hvor vi skal på ferie eller besøk. Vi holder oss borte fra steder med kvikkleire, sier Trine Ingebrigtsen.

Gården der Mona Heia bodde sammen med familien, sto på trygg grunn. Barnet og svigermoren var hele tida i sikkerhet der. Da hun kom hjem, fikk →

«Jeg måtte berge meg selv, og turte ikke å se meg tilbake.»

MONA HEIA

ANSVAR FOR SIKKERHET MOT KVIKKLEIRESKRED

Kommunen har ansvaret for at det dokumenteres sikker byggegrunn i forbindelse med arealplanlegging, byggesaksbehandling, gjennomføring av byggetiltak og masserflytting.

Mange nivåer: Kommunen utarbeider og politisk behandler overordnet kommuneplan, samt eventuelt (område) reguleringsplan. Utbyggere utarbeider så detaljreguleringsplan for sin utbygging, som også skal behandles politisk. Deretter kommer byggesak.

Privatisert: Mye av byggesaksprosessen er privatisert. Kommunenes rolle begrenser seg oftest til å stille krav og å godkjenne/ avslå de private foretak som skal ha ansvaret for ulike trinn i byggeprosessen.

På høyest mulig plannivå skal faren for kvikkleireskred kartlegges. Kjent kvikkleire skal dette avmerkes som «hensynssone» i kommuneplanen. Bestemmelser om krav til geotekniske undersøkelser og prosjektering som stilles ved detaljregulering skal også inn i kommuneplan.

Innsigelser: NVE er nasjonal skredmyndighet og har innsigelsesrett i plan-saker, men ikke i byggesaker. En innsigelse er en protest på noe, som må rettes opp.

Statens vegvesen er unntatt fra søknadsplikt i byggesaker når tiltaket omfatter offentlig veianlegg utført etter godkjent reguleringsplan og etter forskrifter gitt i medhold av veiloven. Vegvesenet er da selv ansvarlig for at plan- og bygningsloven følges.

Kilder: Plan- og bygningsloven, veiledere fra NVE, rundskriv fra KMD, undersøkelseskommissjonen etter Kattmarka-skredet.

KREVENDE MINNER: Mona Heia glemmer aldri marerittet hun ble en del av.

hun låne telefonen til svigermoren, slik at hun fikk ringt mannen, som var på lofotfiske.

– Dette var en opplevelse jeg ikke unner min verste fiende. Jeg var egentlig veldig heldig som kom meg bort i tide. Føreren av gravemaskinen, som sperret veien, ble funnet i raset. Han hadde ligget under kvikkleira, forteller Mona Heia.

Gravemaskinføreren var Hans Jarle Stein (72). Han hadde løpt ned til en kar som bodde rett nedenfor raset for å redde han ut. De løp sammen oppover mens veien raste under føttene deres. Gravemaskinen var veltet. Stein hoppet videre for å finne trygg grunn, men han mistet fotfestet og falt ned i gjørma. Den andre mannen fant fast grunn og kom seg i sikkerhet.

– Jeg vet ikke hvor dypt nede jeg var, men jeg hadde nok en del leire over meg. Alt gikk så fort. Da jeg kavet meg oppover, fikk jeg tak i et kabelrør. Med hjelp av det klarte jeg å komme meg opp i lufta igjen, og videre til bilen som Mona Heia måtte forlate. Jeg klamret meg fast til tilhengerfestet mens jeg ventet på å bli reddet ut av et helikopter, forteller Hans Jarle Stein.

De var i alt sju personer som ble reddet ut av det første helikopteret, og fraktet til sykehuset i Namsos. Blant disse var lille Fredrik og moren Trine Ingebrigtsen.

– Da jeg lå der og ventet, tenkte jeg at her måtte det ha gått liv, men heldigvis gikk det bra med oss. Det hender at opplevelsen kommer tilbake til meg, som da Gjerdrum-raset gikk, men jeg har vært heldig og har klart meg bra. Jeg jobber fremdeles i det samme firmaet som den gangen. Nå er jeg anleggsleder, sier Hans Jarle Stein.

REDDET: Lille Fredrik og mamma Trine Ingebrigtsen ble reddet opp av kvikkleira av Per Olav Flakk. Foto: Tom Østhus

På gården fikk Mona Heia besøk av flere personer som skulle evakueres bort med helikopter. Hun og familien måtte bo borte fra gården i ett år. Hun kunne se bilen hun måtte forlate på TV etter raset. Den lå midt inne i kaoset av leire og steiner.

– Jeg kan fortsatt kjenne på følelsen når jeg er på et sted hvor det sprenges i fjell, og det rister i bakken. En gang fikk jeg panikkfølelser da jeg gikk på en grusvei som minnet meg om veien bort fra raset.

Hans Jarle Stein sier at det aldri var snakk om at det kunne være fare for ras ved fjellet der anleggsarbeidet foregikk.

I granskningsrapporten forklares raset med:

- Manglende geotekniske og ingeniørgeologiske undersøkelser.
- Manglende sikring av løsmassene før sprengning i fjelloverflaten.
- Manglende kartlegging og vurdering av områdestabilitet.

I rapporten skriver undersøkelseskommissjonen at svakheten i dette prosjektet «ikke ligger i enkeltpersoners handlinger, men i en prosjektkultur innen Statens vegvesen». Granskerne sier rett ut at Vegvesenet satte sikkerheten i skyggen av budsjetttramene.

Granskerne mener utelatelsten av geoteknikk utredning tidlig i planfasen er spesielt påfallende sett i lys av de tidligere kjente skredhendelsene i Namsos kommune og kommunens egne bestemmelser om geoteknikk dokumentasjon.

Undersøkelsesgruppa, som ble ledet av professor i geoteknikk, Steinar Nordal ved NTNU, reiser også spørsmål om ansvarsforholdet mellom Namsos kommune og Statens vegvesen. →

INGEN DØDE: Raset i Kattmarkvegen var stort og dramatisk, men ingen liv gikk tapt.

«Det var for flaks å regne at det ikke gikk menneskeliv.»

STEINAR NORDAL, OM RASET I KATTMARKA I NAMSOS I 2009.

PÅ KANTEN: Dette huset hang igjen på raskanten dagen etter at kvikkeleira tok sine egne veier i Kattmarkvegen.

Nordal er nå medlem av undersøkelseskommissjonen etter Gjerdrum-raset. Vegvesenet er unntatt fra søknadsplikt i byggesaksbehandling, men er likevel ansvarlig for at plan- og bygningsloven følges.

– Det var for flaks å regne at det ikke gikk menneskeliv i Kattmarka. Problemet var at de ikke hadde god nok oversikt over grunnforholdene, og i dette tilfelle spesielt beliggenheten av bergoverflaten under leira. Det ble sprengt tett på en leire som de trodde var mye lenger unna, sier Steinar Nordal til Dagbladet.

Han mener at omfattende grunnundersøkelser kunne ha identifisert bergoverflaten og hindret raset.

– Likeledes kunne bedre kommunikasjon mellom aktørene i byggeprosessen ha hindret skredet. Leire ble oppdaget på et uventet sted. Det var ikke påvist i det geotekniske konsulentarbeidet. Hadde dette faresignalet vært kjent for alle aktørene, kunne skredet vært unngått, sier Nordal.

Sørkjosen 2015:

Store masser i bevegelse

Klokka 02.30 natt til 10. mai 2015 kjørte en mann fra Jubelen mot Sørkjosen i daværende Troms fylke. Han stoppet langs veien og gikk ut av bilen i nærheten av moloen nord for Sørkjosen sentrum.

– I samme stund som jeg satte begge føtter på bakken, kjente jeg en ubehagelig bevegelse i bakken og en rumlende lyd. Instinktivt kom jeg til å tenke på jordskjelv, noe som fikk meg til å hoppe inn i bilen og kjøre så fort som mulig ut av området, forteller vitnet til raset. Han ble intervjuet av undersøkelseskommissjonen for raset.

Store masser var i bevegelse, noe som understøttes av vitneobservasjoner av flodbølger på vei over fjorden mot øst. En gravemaskin ved moloen sank ned i vannet.

Foto, videoer og utsagn fra flere vitner viser at storparten av raset skjedde innen få minutter langs hele den 1000 meter lange strandlinja. Undersøkelseskommissjonen har beregnet det totale skredvolumet til mellom 1,1 og 1,4 millioner kubikkmeter.

Det regnet svært mye om ettermiddagen og kvelden 9. mai, dagen før raset. Det var også en betydelig snøsmelting og vitner har fortalt om store mengder vann i alle grøfter og stikkrenner.

Grunnforholdene ved rasstedet var løsmasser med et øvre lag av løs til middels fast lagret sand. Under sandlaget lå et lag med leire som stedvis var

«Hadde konsulenten kjent grunnforholdene under moloen bedre, så hadde utbyggingen vært tilpasset dette, og skredet hadde ikke skjedd.»

STEINAR NORDAL,
OM RASET I SØRKJOSEN I 2015.

Steinar Nordal er professor ved Institutt for bygg- og miljøteknikk ved NTNU.

kvikk. Under leirlaget var det et fast lag av antatt morene eller berg.

Professor Steinar Nordal ledet også undersøkelseskommissjonen i Sørkjosen. Han sier at det var gjort omfattende undersøkelser av grunnen for arbeidene med fylling av stein ved moloen, parkeringsplassen og en vei, men at disse undersøkelsene dessverre ikke var grundige eller dype nok.

– Konsultentselskapet Multiconsult hadde kontrakt med Statens vegvesen for å utrede og finne løsninger for å bygge ut. De valgte i utgangspunktet gode løsninger for et prosjekt som var krevende på grunn av bløt leire i deler av strandlinja. Det ble funnet avsetninger med sand ved moloen, noe som skulle tilsi at utbygging der var trygt, sier Steinar Nordal.

Han fortsetter:

– Vi mente at var grunnboringene på stedet var for grunne og ikke omfattende nok til å avsløre omfanget av et leirlag dypt under sandavsetningen.

Undersøkelseskommissjonen mener dette leirlaget hadde stor utstrekning og at det var avgjørende for at raset kunne gå.

– Hadde Multiconsult kjent grunnforholdene

KRIKTIK: Konsulentselskapet Multiconsult fikk kritikk av granskingskommisjonen for ikke å ha gjort grundige nok undersøkelser i Sørkjosen. Raset gjorde store skader.
Foto: Kim-Arne Larsen/NTB

under moloen bedre, så hadde utbyggingen vært tilpasset dette, og skredet hadde ikke skjedd, sier professor Nordal.

Tre til fire kilometer fra Sørkjosen ligger Sokkelvik. Der gikk det et ras 7. mai 1959, som ingen klarte å forklare. Indre Sokkelvik har betydelige forekomster av kvikkleire.

Undersøkelseskommisjonen for Sørkjosen gikk i 2016 tilbake til hendelsen i 1959. Den fikk i et folke-møte innspill fra lokalbefolkningen om at det hadde vært arbeid med utlegging av en høy veifylling i nordre del av Sokkelvik i tida før raset skjedde.

– **Veifyllinga utløste trolig** skredet i Sokkelvik, men det meste av fyllinga forsvant i skredet og ble underlig nok ikke tema i 1959. Basert på kunnskapen om anleggsarbeidet, ser vi at årsaken til skredet i Sokkelvik, slik som skredet i Sørkjosen, var knyttet til anleggsvirksomhet i et område med krevende grunnforhold. Anleggsvirksomheten reduserte marginen mot skred og området tålte da ikke påkjenningen av rekordartet regn og snøsmelting, forteller Steinar Nordal.

Raset i Sokkelvik kostet ni liv og utslettet bygda.

Seksjonsleder for geoteknikk i Multiconsult, Erlend Berg Kristiansen, skriver i en e-post til Dagbladet at selskapet er enig med professor Nordal i at god kartlegging av grunnforhold er helt sentralt for å avdekke risiko for kvikkleireras. Multiconsult mener at «dette er forbedringspunkt for bygging av infrastruktur, spesielt i sjøsonen».

Multiconsult er ikke enige i alle kommisjonens konklusjoner.

– Vi har i ettertid dokumentert for Statens vegvesen at noen av konklusjonene er usikre og at vi ikke er enige i hovedkonklusjonen til kommisjonen. Vi viser til professor Nordals opplysninger om nedbørsforhold, som langt oversteg nedbøren i Sokkelvik-raset i 1959.

Men hvordan kan det skje, at den profesjonelle aktøren Statens vegvesen selv utløser ras fordi de ikke har fulgt reglene?

– Det er tilfeller der vi ikke har vært gode nok, og hvor vi har blitt overrasket. Når det går galt må vi hindre at det skjer igjen. Men i det store bildet håndterer vi naturforholdene godt, sier vegdirektør Ingrid Dahl Hovland. •

LEIRRASENE

Mange tusen rapporter om farlig kvikkleire blir ikke gjort kjent

LEIRRASENE

DEN USYNLIGE TRUSSELEN

AVVISER OFFENTLIG REGISTER

Flere titusener rapporter om grunnforhold i Norge blir holdt tilbake fra et offentlig register som ble opprettet for sju år siden.

LEIF STANG

leif.stang@dagbladet.no

SIRI GEDDE-DAHL

sire.gedde-dahl@db.no

HALLDOR HUSTADNES

hhu@db.no

Norske kommuner, private konsultantselskaper og utbyggere deler ikke alle sine undersøkelser om kvikkleireområder med fellesskapet gjennom den offentlige databasen NADAG. Men ingen har noen plikt til å levere rapporter dit.

– Det er sterkt kritikkverdig at regjeringen ikke har sørget for å innføre en lovpålagt innmeldingsplikt som vil forebygge skred, spare menneskeliv og hindre tap av store materielle verdier, sier stortingsrepresentant Siri Gåsemyr Staalesen (Ap).

Samarbeidspartnere for NADAG er Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), Norges geologiske undersøkelse (NGU), Statens vegvesen (SVV) og Bane NOR.

Disse store etatene har lenge forsøkt å få alle aktører, private og offentlige, til å sende inn geotekniske og andre grunnundersøkelser i kvikkleireområder til den nasjonale basen.

– Vi hadde et forprosjekt om NADAG i 2012, og startet utvikling av databasen i 2013. NADAG ble lansert på nett i 2014, sier prosjektleder Inger-Lise Solberg i Norges geologiske undersøkelse (NGU).

Sju år etter fungerer registeret bare delvis. Statens vegvesen og Bane NOR har lagt inn sine rapporter. NVE og NGU har lagt inn mye, men NVE har selv ikke kontroll på alle rapporter der de har vært oppdragsgi-
ver.

«Låst» hos private

Tusenvis av NVE-bestilte rapporter ligger fortsatt «låst» i private selskaper. Selv om NVEs jurister mener

Dagbladet i går.

NVE har retten til å publisere disse, og har tilbudt konsultantselskaper betaling for arbeidet med å tilgjengeliggjøre dem – har responsen vært lunken.

I tillegg kommer mange tusen geotekniske rapporter som er bestilt og betalt av private utbyggere. Disse er i liten grad levert inn til den åpne, nasjonale basen.

Konsultantselskapene har i stor grad sikret seg rettighetene til disse rapportene gjennom kontraktsformuleringer. Gjensalg av data har stor økonomisk verdi for selskapene.

Det var stor begeistring blant de offentlige etatene da NADAG ble lansert.

Målsettingen er at NADAG skal sikre deling og gjenbruk av samfunnsviktige data for grunnundersøkelser i Norge. Det gjelder gjenbruk av informasjon, redusert tid for aktører til å framskaffe data fra tidligere grunnundersøkelser, redusert planleggingstid, bedre planer og billigere utbyggingsprosjekter og bedre beredskap og krisehåndtering ved skred og annen naturfare.

– Alle som har behov for informasjon om grunnforhold er målgruppen for NADAG. Eksempler på dette er offentlige etater, private aktører, utbyggere og

RAPPORTER BEGRAVET: Det var meningen at alle kvikkleirerapporter skulle ligge i et åpent register. Men sju år etter at registeret ble etablert mangler fortsatt mange tusen rapporter. Her fra raset i Gjerdrum i romjula. Foto: Lars Eivind Bones

LEIRRASENE

Løp for livet - hytta skled ned i sjøen:

Fikk skyld

Jan Egil Bakkeby reddet seg ut av hytta si, kom seg til et høyere nivå og filmet den store tragedien som utspilte seg i Alta 3. juni i fjor. Så fikk han delvis skyld for skredet.

Tekst: LEIF STANG leif.stang@dagbladet.no SIRI GEDDE-DAHL sgd@dagbladet.no
HALLDOR HUSTADNES hhu@dagbladet.no

VISSTE IKKE OM SØKNADSPLIKT: Jan Egil Bakkeby hadde fått tillatelse av Alta kommune til å bygge på hytta. Han fylte på med steinmasser for å gi sikker grunn for utvidelsen. Det kan ha vært årsak til det store skredet. Foto: Privat

HYTTA SKLED UT I SJØEN: Et stort kvikkleireskred ved Kråknes i Alta tok med seg åtte bygninger, blant annet den nye hytta til Grethe og Jan Egil Bakkeby. Foto: Anders Bjordal / NVE / NTB scanpix

da før skredet

ALTA/SKJEGGESTAD (Dagbladet):

Jan Egil Bakkeby satt ved kjøkkenbordet og spiste på hytta si på Kråknes i Alta. Da hørte han at det knakte i hytta. Først trodde han det var noe som var kommet inn på hemsen. Men noe helt annet var i ferd med å skje.

– Jeg hadde akkurat laget meg to skiver brød da jeg hørte det knake i hytta. Jeg

LEIRRASENE

DEN USYNLIGE TRUSSELEN

gikk ut på verandaen og så at sjøen trakk seg tilbake. Leirgrunnen var mye større enn normalt, sier Jan Egil Bakkeby.

Han så også at strømlodninga røyk og at det hadde begynt å rase, fortalte han til Altaposten rett etter raset.

Bakkeby stormet ut og opp i fjellsida. Der filmet han alt som skjedde, og midt i dramaet seilte den nyoppussede hytta til familien ut i sjøen. Massene som skled ut i vannet, ble beregnet til rundt 900 000 kubikkmeter.

Filmoptakene gikk verden over i dagene etterpå. Lite ante Bakkeby da at han skulle komme til å bli beskrevet som medskyldig i raset. Han hadde nemlig tippet 80 lastebillass med pukkt på tomte si. I sårbare områder, som dette, kan små tiltak i terrenget utløse store skred. →

LEIRRASENE

FIKK SKYLDA: Bonde og eier av golfbanen, Bjørn Hundstad, fikk skylda for at det gikk skred ved Skjeggstadbrua. Foto: Privat

«JEG LURTE PÅ HVORDAN JEG SKULLE FORSVARE MEG MOT ALLE PÅSTANDENE, OG FRYKTET AT HELE FAMILIEGÅRDEN SKULLE GÅ MED FOR Å BETALE DE STORE KRAVENE SOM BLE FORESPEIET MEG FRA STATENS VEGVESEN.»

BJØRN HUNDSTAD

➔ Ingen nedre grense

Derfor er selv små tiltak i terrenget søknadspliktig. Både blant folk flest, profesjonelle utbyggere og kommuner er det til dels manglende kunnskap om at det ikke er noen nedre grense for høyden på terrengendringer man må søke tillatelse til i sårbare områder.

- Du kan jo drive med terrengbearbeiding ned til – er det ikke to, tre meter uten noe særlig tillatelse i det hele tatt? Jeg mener det er tre meter uten tillatelse, sa utbygger Odd Sæther i Gjerdrum til Dagbladet nylig. Han var intervjuet om ikke-meldte gravearbeider som ble stanset av Gjerdrum kommune i 2012, i et utbyggingsområde med kvikkleire i grunnen, nær der det raste så fatalt i romjula.

I plan- og bygningsloven heter det generelt at man i spredtbygd strøk kan endre terrenget inntil 3 meter, og inntil 1,5 meter i tettbygd strøk – uten å søke. Og det var nok denne regelen Gjerdrum kommune tenkte på da de i 2012 skrev til utbygger Sæther: «Planeringsarbeider der terrengendringene er på mer enn 1,5 meter er søknadspliktig jf. Plan- og bygningslovens bestemmelser.»

Men departementet som passer på plan- og bygningsloven mener grensen er null – ikke 1,5 meter. I en lovforklaring fra 2016, skriver Kommunal- og moderniseringsdepartementet: «Etter vår oppfatning vil dermed selv små terrenginngrep i kvikkleireområder være å anse som vesentlige og således underlagt søknadsplikt. I områder hvor det er registrert kvikkleire vil det mao. ikke være noen nedre terskel for søknadsplikt for terrenginngrep.»

Ingen personskade

Ingen personer ble tatt eller skadet av skredet i Alta i fjor, men åtte bygninger gikk med. En hund fulgte med skredet, men den klarte å ta seg tilbake til land.

En faggruppe nedsatt av Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) undersøkte årsakene til skredet. De konkluderte med at det var lav skråningsstabilitet i området, noe som skal ha blitt forverret av fylling med stein i forbindelse med hyttebygging, men den utløsende faktoren skal ha vært stor snøsmelting i dagene før.

Jan Egil Bakkeby fikk altså delvis skyld for skredet fordi han hadde tømt steinmasser på tomta.

Kunne gått galt

Etter det store skredet i Gjerdrum, som krevde ti liv, har Jan Egil Bakkeby blitt minnet om sin egen dramatiske opplevelse.

- Tankene kom om at det kunne ha gått like galt med meg og andre som var i området denne ettermiddagen. Vi var heldige, sier han.

Skredet på Kråknes 3. juni 2020 har fellestrekk med andre skredhendelser i regionen som for eksempel Sokkelvik 1959, Store Lerresfjord i 1975 og Sørkjosen i 2015: Kvikkleire med innslag av sandlag i strandsonen, utfyllingsarbeider som destabiliserende inngrep og nedbør med snøsmelting som utløsende årsak.

Som del av den store nasjonale kartleggingen av kvikkleiresoner, kartla NVE Alta i 2009-2011, blant annet ved innleie av Norges geotekniske institutt (NGI). Selve Kråkneset var ikke kartlagt, men det var påvist kvikkleire i Melsvika, én til halvannen kilometer vest for Kråknes

I innledningen av NGIs rapport står det at «Alta kommune er ikke fullstendig kartlagt...» og at «... det kan finnes skredfarlige kvikkleireområder også utenfor de angitte faresonene».

Søkte aldri

Byggesaken til Jan Egil Bakkeby startet i 2014, forteller

leder for byggesaksavdelingen i Alta kommune, Trond Inge Heitmann.

- Bakkeby var i et møte med kommunen om å bygge ny hytte på eiendommen. Hytta lå i et område hvor det i kommuneplanens arealplan ble stilt krav til utarbeidelse av reguleringsplan for nye tiltak. Da gikk han tilbake på planene om å bygge ny hytte. I stedet ville han utvide eksisterende hytte med et tilbygg på 29 kvadratmeter. På den måten fikk han unntak fra kravet om reguleringsplan, sier Heitmann.

Han sier at Bakkeby aldri søkte om å fylle på med steinmasser ved hytta.

- Det ble vi informert om først etter at skredet gikk i fjor. Om vi hadde vært kjent med steinmassene på forhånd, ville vi ha krevd utarbeidelse av reguleringsplan. Slikt kan ikke gjøres uten at det er avklart med kommunen på forhånd, sier Trond Inge Heitmann.

Jan Egil Bakkeby sier at han ikke ante at han måtte søke på ny for å fylle på steinmasser.

- Jeg hadde fått tillatelse til å utvide hytta. Da må det vel være logisk for alle at jeg ikke kunne bygge på jordbruksjord. Det var helt nødvendig å fylle på med steinmasser for å sikre bygget. Det samme var tilfellet med en septiktank. Den måtte også sikres, sier Bakkeby.

E18 knakk i to

Også ved Mofjellbekken bru, eller Skjeggstad-brua som den ofte kalles, i Holmestrand 2. februar 2015 fikk små terrengendringer enorme konsekvenser via et kvikkleireskred. Bonde og eier av Solum golfbane, Bjørn Hundstad, gjorde planeringsarbeider på golfbanen ved brua. Det skulle planeres ut med steinmasser, slik at løypemaskinen for skispor kunne komme lettere til.

Få dager etter at jobben var gjort med en stor bulldoser, gikk kvikkleireskredet. ➔

LEIRRASENE

«HOLMESTRAND KOMMUNE
LA SKYLDA PÅ MEG.»

BJØRN HUNDSTAD

➔ Det ene løpet over E18 brakk i to, på dagtid. Som ved et under var ingen kjøretøy på stedet akkurat da. Ingen mennesker kom til skade.

En undersøkelsesgruppe ledet av NVE har konkludert med at det var «tilstrekkelig sannsynliggjort» at utfyllingsarbeidene på området til Solum golfklubb i tida rett forut for skredet var den utløsende årsaken til skredet.

I undersøkelsesrapporten beskrives sikkerheten mot skred utløst av naturlige årsaker som god. Videre viser stabilitetsberegninger at skrånningen der de utfylte massene lå, på det mest kritiske stedet, hadde liten sikkerhetsmargin mot en ytre last, og at fyllingsarbeidene i tiden rett forut for skredet reduserte sikkerheten til et nivå hvor skred måtte forventes å oppstå.

– Statens vegvesen var advart mot dårlige grunnforhold i området, men de tok sjanser da de laget ny E-18. Jeg tror årsaken til skredet ligger der, og ikke der vi planerte ut en trasé for en løypemaskin, noe vi for øvrig ble bedt om å gjøre av kommunen, sier Bjørn Hundstad.

Kommunen vil ikke vedkjenne seg å ha bedt om planering for løypemaskinen.

Ble ikke advart

Grunneieren forteller at han overtok 30 dekar ved brua i et makeskifte med Statens vegvesen i 2004.

Selv om det var kjent at det generelt var dårlige grunnforhold i området, sier Hundstad:

– Jeg fikk aldri noen informasjon om at det var rasfarlig kvikkleire i grunnen på dette stedet.

Men Statens vegvesen visste bedre da de overlot området til Hundstad. I geotekniske rapporter laget på 1990-tallet, forut for byggingen av brua, står det nemlig at det er kvikkleire i området, viser Dagbladets undersøkelser.

Bjørn Hundstad sier:

– Statens vegvesen gjorde egne grunnundersøkelser ved Mofjellbekken Bru og skrev i en egen rapport 30.05.2000 at undersøkelsene viste at løsmassene bestod av leire og siltig leire. De skriver også at det var varierende fasthet på avsetningene, med meget bløt, kvikk leire. Dette informerte de aldri meg om.

Prosjektleder Arvid Veseth i Statens vegvesen kommenterer dette slik:

– Grunnundersøkelsene før utbygging viste at det var forekomster av kvikkleire i området. Vi tar til etterretning at grunneieren mener han ikke ble informert om dette. Det er vi også kjent med fra medieoppslag etter at saken ble anmeldt, sier Arvid Veseth.

Store skader

Å brette E18 i to koster flekk.

– Først antydet Statens vegvesen at det vil koste rundt 350 millioner kroner å bygge ny bru. Prisen ble etter en stund redusert til 150 til 200 millioner kroner. De anmeldte meg til politiet for skyld i at brua knakk sammen, men jeg protesterte, forteller Bjørn Hundstad.

Han sier at det til tider var vanskelig å sove om nettene.

– Jeg lurte på hvordan jeg skulle forsvare meg mot alle påstandene, og fryktet at hele familiegården skulle gå med for å betale de store kravene som ble forespeilet meg fra Statens vegvesen.

– Holmestrand kommune la skylda på meg, sier Hundstad.

Kommunen ga Hundstad en bot på 100 000 kroner for å ha foretatt terrengendringer uten å søke tillatelse. Hundstad klaget boten inn for Fylkesmannen (nå omdøpt til Statsforvalteren). De reduserte boten til 50 000 kroner.

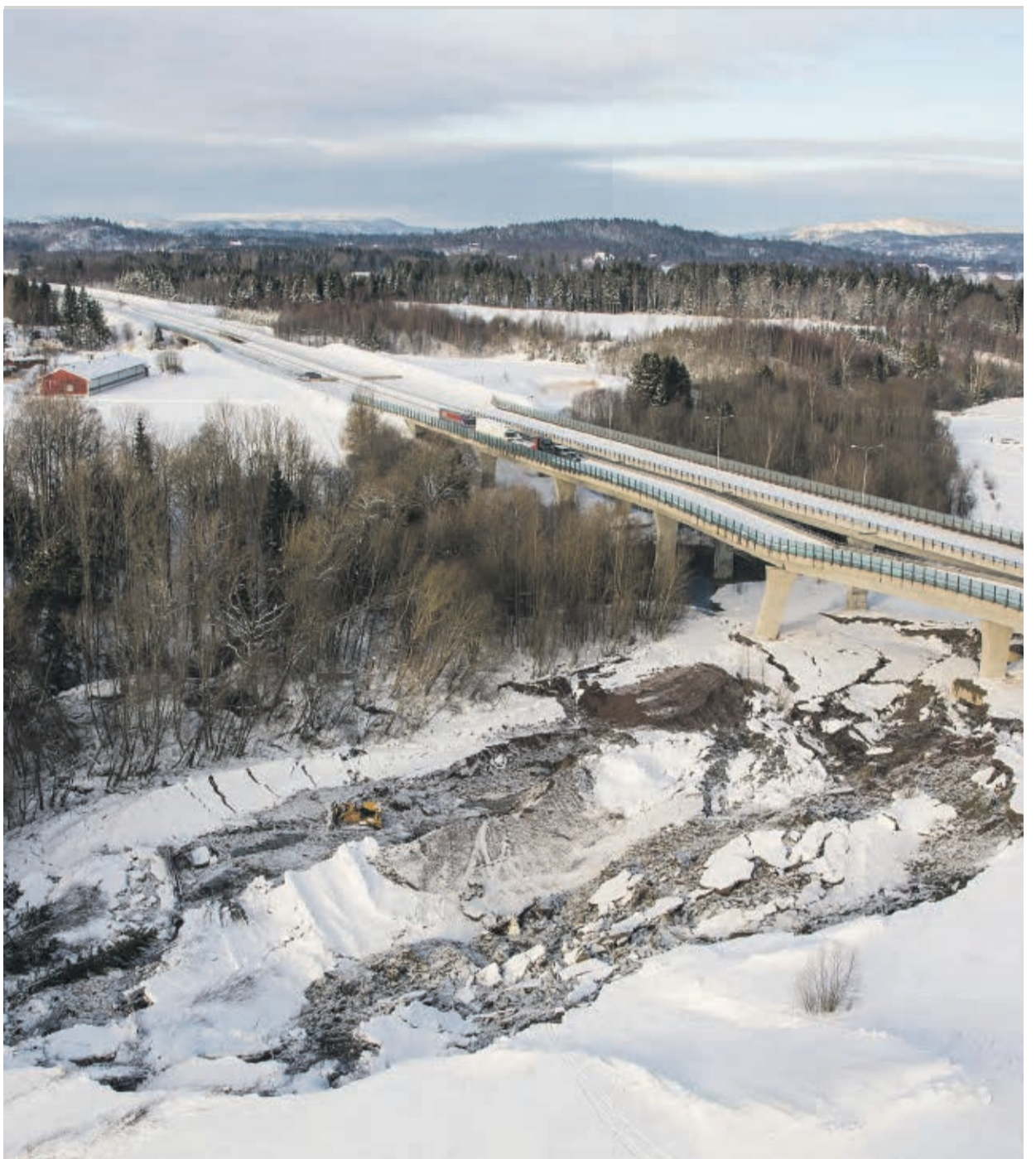
Fylkesmannen i Vestfold behandlet kravet fra Hundstad om å få dekket sakskostnader, og innvilget delvis dekning av kravet med 42 000 kroner.

Politiet henla saken

Avdelingsdirektør Ingunn Foss i Statens vegvesen sier at deres utgangspunkt for å anmelde grunneier Bjørn Hundstad til politiet var NVE-rapporten som konkluderte med at utfyllingen med steinmasser var den utløsende årsaken til skredet.

Hun bekrefter at politiet henla politianmeldelsen 10. februar 2016, på bevisets stilling.

Da klaget Statens vegvesen saken videre til statsadvokaten, som valgte å opprettholde henleggelsen i mai 2016. Det betyr at verken politiet eller statsadvokaten

KNAKK SAMMEN: Skjeggstadbrua i Holmestrand falt delvis sammen etter skredet som skal ha blitt utløst av steinmasser. Foto: Tore Meek / NTB

Dagbladet 4. juni

SERIE**LEIRRASENE**

● I en rekke artikler, med utgangspunkt i raset på Ask i Gjerdrum kommune 30. desember 2020 hvor ti mennesker døde, skriver Dagbladet om kvikkleireskred i Norge. Vi har blant annet publisert saker om gravekaos på Viervangen nær rasstedet på Ask, byggesakstilsyn som bestilleren Gjerdrum kommune glemte, skredofre som først ble nektet men hvor forsikringsselskapet snudde da Dagbladet tok kontakt, at rapporter om grunnforhold blir holdt tilbake og at en rekke kvikkleireskred i Norge ifølge granskningsrapporter kunne ha vært unngått.

mente de kunne dokumentere at Hundstad hadde gjort noe straffbart.

Etter dette vurderte Statens vegvesen å reise en erstatningssak mot Hundstad. Men Regjeringsadvokaten fant ikke grunnlaget godt nok for et erstatningssøksmål.

Kostnadene for Statens vegvesen var på mellom 150 og 200 millioner kroner, forteller avdelingsdirektør

Ingunn Foss. Dette var grunnlaget for beregning av et mulig erstatningssøksmål.

Reguleringsplanen for Solum golfbane ble vedtatt av Holmestrand bystyre i 2002. Det kom ikke fram i reguleringsplanen at det var fare for skred i det aktuelle området, men i kommuneplanen 2011 – 2023 er det avmerket et kjent fareområde for leirskred, som strekker seg fra nordsiden av Skjeggstad-brua.

Søknadspliktig

Plan- og bygningssjef i Holmestrand kommune, Svend Bergan Grane, sier at en gitt reguleringsplan gjelder fram til den blir opphevet. I denne saken var det et så stort omfang av fyllmasser at det ble regnet som et søknadspliktig tiltak.

– Grunneieren søkte aldri om tillatelse for dette. Kommunen så ikke at det var rom for store terrenginngrep utover å bygge golfbane. Når banen var ferdig, ville den ligge fast. Ved snødekt mark har kommunen anledning til å legge til rette for skiløype i samarbeid med grunneieren.

Overtredelsesgebyret på 100 000 kroner fra kommunen var begrunnet i ulovlige terrenginngrep på eiendommen. Ved utmålingen er det lagt vekt på at overtredelsen har medført alvorlig og uopprettelig skade og at overtredelsen anses som grov.

Fylkesmannen (Statsforvalteren) halverte gebyret, etter en klage fra Hundstad.

Undersøkelsesgruppa viser til at grunneier Bjørn Hundstad og entreprenøren hadde lagt anslagsvis 3500 kubikkmeter masse på bakken ved brua i forkant av raset. Hovedkonklusjonen i rapporten er altså at det var dette arbeidet som var den direkte utløsende årsaken til raset.

Disse mengdene tilsvarer en halv meter høydeøkning på en vanlig fotballbane.

Bjørn Hundstad er ikke enig i disse anslagene, og sier at entreprenøren gjorde egne beregninger som viste at det var dumpet 1250 kubikkmeter masse på bakken.

DOKUMENTET

KOM SEG I SIKKERHET: Gudny Margrete Fløttum måtte evakuere huset i hui og hast da raset rammet Ask i Gjerdrum natt til 30. desember i fjor. Her peker hun inn mot huset hvor hun bodde, som ligger i den røde sonen nærmest raskanten. Foto: Hans Arne Vedlog

LEIRRASENE DEN USYNLIGE TRUSSELEN

UKJENT LEIRSKRED SJOKKERER GUDNY (77)

Utbyggingen i Nystulia, hvor dødsskredet rammet i 2020, har en ukjent side med dokument-triksing og fortelser. Det lille skredet som gikk rett før Gudny (77) flyttet inn, hørte hun om først nylig.

Ask/Gjerdrum (Dagbladet)

Men i alle dager, utbryter Gudny Margrete Fløttum (77). På gamle trakter i Nystulia, boligfeltet som var hjemmet hennes til desember i fjor, står hun og leser et 14 år gammelt notat om et lite skred sommeren 2007. Skredet gikk bare uker eller måneder før hun flyttet inn i Nystulia, som en av de første.

Selv om det skjedde et lite steinkast fra huset hennes, hørte hun aldri noe om det.

– Det er underlig, sier hun til Dagbladet, og spør ut i luften: – At det skal være hemmelig?

Det gamle notatet fra Norges Geotekniske Institutt (NGI) virker illevarslende på den som leser det nå, etter at et mye større skred i Nystulia natt til 30. desember i fjor kostet ti mennesker livet.

Gudny og familien hennes reddet seg ut. Noen titalls meter fra der hun står og leser, skimter vi huset hennes bak sperringene, i den røde, evakuerte sonen. Huset hvor datteren og sønnen bodde, forsvant i leir-

massene et par timer etter at de reddet seg ut. På det tidspunktet visste Gudny fortsatt ikke at det også tidligere hadde gått skred i Nystulia.

REPORTASJE

**HALLDOR
HUSTADNES**
hhu@dagbladet.no

**SIRI
GEDDE DAHL**
siri.gedde-dahl@db.no

**HANS ARNE
VEDLOG (FOTO)**
hav@db.no

AVSLØRTE SLURV

Først da NGI i januar i år la ut rapporter og notater fra Nystulia-utbyggingen, ble skredet i 2007 kjent i offentligheten.

Et notat fra august 2007 omtaler en utglidning (et lite skred) i oppfylte masser der det ennå ikke hadde kommet opp hus. Den var 50–60 meter lang, 15 til 20 meter bred og cirka to meter dyp.

«Årsakene til skredet er en kombinasjon av den store nedbøren forut for skredet og at de oppfylte massene har hatt noe varierende kvalitet», leser Gudny fra notatet, som er stilet til Odd Sæther, utbyggeren i Nystulia.

Nå har hun kommet til det mest foruroligende: At oppfyllingsarbeidet i en ravine – en bekkedal – hadde blitt utført på en lite betryggende måte.

«Toppmassene er lagt ut som vinterarbeid med fare for innblanding av snø og tele. Likeledes er fyllinga lagt ut uten systematisk komprimering og uten noen form for drenering», står det.

RIMER DÅRLIG

Denne beskrivelsen rimer dårlig med NGIs anbefalinger.

I et tidligere NGI-notat om hvordan fyllingsarbeidet skulle utføres for at kvikkleira skulle holde seg i ro, står det at «Utlegging av leirfyllinger skal utføres i sommerhalvåret, mai til september. Masser som inneholder snø og is eller tele skal ikke brukes».

Spørsmålet dette reiser, er om fyllingene under de husene som var bygget fram til da var utført på den samme, slurvete måten – og om det i så fall bidro til skredkatasstrofen i 2020.

Et flyfoto tatt våren 2007 viser at flere hus som sto ferdige da ble tatt av skredet 13 år seinere.

– BØR GRANSKES

At oppfyllingsarbeidet ikke oppfylte kravene, var en av snarveiene som ble tatt i bruk under Nystulia-utbyggingen.

Dagbladet kan i dag avsløre triksing med kon-

DOKUMENTET

RASGROPA: Dette bildet fra rasgropa i Ask viser de enorme dimensjonene i skredet som gikk i desember fjor. Foto: Lars Eivind Bones

trollerklæringer fra kvikkleireeksperten NGI. Erklæringer som skulle dokumentere at alt var i orden, og som lå til grunn for å gi brukstillatelser for husene.

På Dagbladets forespørsel har Helge Kvamme i rådgivningsselskapet Kvamme Associates, som driver med faktaundersøkelser og årsaksanalyser, gjennomgått disse erklæringene.

– Jeg mener det er vektige grunner til å granske eller etterforske dette, er konklusjonen fra Kvamme, tidligere etterforskningsleder i Kripes og Økokrim.

Han mener det bør bringes klarhet i de faktiske forhold rundt trollerklæringene, og om det er gjort endringer uten utsteders kunnskap eller godkjenning – og eventuelle konsekvenser.

UTBYGGER MED KONTAKTER

Historien om Nystulia begynner med en kommune som ønsket seg innbyggere og skatteinntekter, og grunneiere som hadde tomter å selge i et ulendt terreng med skog og raviner.

I spissen sto Odd Sæther, med slektsrøtter på Ask. Han hadde erfaring fra en annen utbygging på Ask, på nabofeltet Ingelstun.

I kommunesenteret Ask, hvor Nystulia ligger, beskrives Sæther av mange som en jovial mann, som gjerne prater med dem han møter. I mange år har han dyrket kontaktene sine på kommunehuset – eller «herredshuset» som det heter i Gjerdrum.

– Jeg har samkjørt med kommunen i tretti år, sa han tidligere i år til Dagbladet.

Til Nystulia-utbyggingen hyret Sæther inn et team av spesialister. Blant de viktigste var kvikkleirespesialisten NGI og arkitekten Atle Klungrehaug.

SKULPTUR-MOTSTANDER

Som ansvarlig søker for husbyggingen, var nordfjordingen Atle Klungrehaug den som søkte om tillatelser og godkjenninger for husene.

I offentligheten er Klungrehaug mest kjent for sin motstand mot Christian Ringnes' skulpturpark på Ekeberg i Oslo. Han bor selv i nærheten av skulpturparken, i et hvitt murhus.

Da Dagbladet møter Klungrehaug, en vennlig mann i

«Jeg mener det er vektige grunner til å granske eller etterforske dette».

HELGE KVAMME, tidligere etterforskningsleder i Kripes og Økokrim.

60-åra, inviterer han oss inn på en kopp kaffe for å snakke om arbeidet med Nystulia-utbyggingen.

Før kommunen ga Klungrehaug klarsignal til «hans» del av prosjektet – husbyggingen – hadde et annet, forberedende tiltak startet opp på vårparten i 2006. I dette tiltaket inngikk terrengplanering og oppfylling for å sikre området mot kvikkleireskred.

Bekkedaler ble jevnet ut, forhøyninger skavet av. Oppfyllinger som NGI hadde beregnet burde ha en høyde på opptil 6–7 meter, ble lagt på plass.

Rollen som «ansvarlig kontrollerende» for utførelsen av denne planeringen, var overlatt til det samme gravefirmaet som gjorde jobben – en praksis som ikke lenger er tillatt.

Ifølge Klungrehaug var denne terrengplaneringen i grove trekk ferdig før utbygger kom i gang med husbyggingen.

BLE MED VIDERE

Sommeren 2006 ga kommunen klarsignal til å oppføre de første husene.

Til gravearbeid på selve hustomtene leide utbyggerne inn et annet gravefirma enn det firmaet som hadde gjort oppfyllinger og planert terreng for å sikre området mot kvikkleireskred.

NGI ble med videre som kvikkleireekspert.

– Hvis det var myke partier, eller noe som var underlig, ga han (maskinføreren, red. anm.) beskjed og NGI gjorde en befaring. Så vidt jeg husker, var det bare ett eller to steder vi hadde det problemet, sier Klungrehaug.

I forbindelse med selve husbyggingen fikk NGI den viktige rollen som «ansvarlig kontrollerende» for utførelsen av grunnarbeider.

Kontrollerklæringer fra NGI om at alt var i orden var dermed unnværlige for utbyggerne: Uten slike kunne kommunen ikke gi brukstillatelser for husene.

Dette er bakgrunnen for nye vidervedigheter – som fram til nå har passert ubemerket.

– BURDE VÆRT INFORMERT

Sommeren 2007, da mini-skredet gikk i Nystulia, var det bare uker igjen før Gudny skulle flytte inn.

Hun ble innvalgt i styret i Sameiet Nystulia 1, men kan ikke huske å ha hørt noe om skredet. Heller ikke den første styrelederen kan huske det.

– Vi i styret hadde ingen informasjon, sier Gudny. Det synes hun absolutt at styret burde ha hatt.

– Jeg synes jo det er rimelig at vi ble informert om dette. At vi ikke ble det, er merkelig, sier hun.

Til det svarer Odd Sæther at det dreide seg om en «en liten uproblematisk utglidning i forbindelse med terrengarbeider som ikke har noe med skredet [i 2020] å gjøre».

IDYLL VED RØDSONEN

De første innflytterne i Nystulia fant seg godt til rette.

– Det var en del folk på bortimot min alder, og noen yngre, og til å begynne med at var det også en del barn

her, men nå har jo de blitt tenåringer. Det har alltid vært veldig koselig å bo her, forteller Gudny.

I ettermiddagssola, mellom velholdte boliger og forseggjorte hager, er det lett å se for seg idyllen som var her.

Men bak sperringene inne i den røde sonen, hvor huset hennes fortsatt står, gror nå gresset vilt og høyt. Ikke en sjel er å se, bare gravemaskiner.

Området skal nå stabiliseres på nytt, slik at innbyggerne i Ask på nytt kan føle seg trygge.

Selv om det lille skredet i 2007 avslørte mangelfullt utført fyllingsarbeid, ser det ikke ut til at kommunen gjorde så mye med saken.

«Det ble ikke ilagt noen sanksjoner», skriver Gjerdrums nåværende kommunalsjef Berit Adriansen.

Et brev som kommunen ifølge NGIs notat skal ha skrevet, har hun og hennes arkivmedarbeidere ikke greid å finne, og heller ingen annen dokumentasjon om saken.

«Kommunen har ingen kontrollfunksjon i byggeprosjekter», skriver Adriansen.

«Systemet rundt byggesaksbehandling er i stor grad tillitsbasert», skriver hun også.

TOK DOKUMENT-SNARVEI

Da det i august 2008 ble vidervedigheter rundt søknader om brukstillatelse, løste ansvarlig søker Atle Klungrehaug det ved å ta en snarvei.

Problemet oppsto da kommunens saksbehandler så at det manglet et kryss i NGIs kontrollklæringer for to hus i byggetrinn 1 og 2.

«På kontrollklæring fra NGI er det ikke krysset av for at sluttkontrollen ikke har avdekket vesentlige feil og mangler som hindrer midlertidig brukstillatelse/ferdigattest», skrev saksbehandleren.

Da sendte Klungrehaug inn en ny versjon, hvor han selv hadde krysset av slik saksbehandleren etterlyste – selv om NGI hadde utstedt dokumentet.

FAKTA

LEIRSKRED I NORGE

● I en rekke artikler med utgangspunkt i raset på Ask i Gjerdrum kommune 30. desember 2020, hvor ti mennesker døde, skriver Dagbladet om kvikkleireskred i Norge.

● Vi har blant annet skrevet om gravekaos på Viervangen nær rasstedet på Ask, byggesakstilsyn som bestilleren Gjerdrum kommune glemte, og at en rekke kvikkleireskred i Norge ifølge granskningsrapporter kunne ha vært unngått.

INGEN KONTROLL-FUNKSJON: – Kommunen har ingen kontrollfunksjon i byggeprosjekter, forklarer kommunalsjef Berit Adriansen i Gjerdrum kommune. Foto: Øistein Norum Monsen

«Sender over korrigerede kontrollklæringer for hus 8 og 18 etter avtale med NN [NGIs nå avdøde representant]», skrev han.

Overfor Dagbladet bekrefter Klungrehaug at det var han som krysset av på erklæringene, etter avtale med NGIs mann på telefonen. Han synes at det hele var uproblematisk, så lenge det var opplyst til saksbehandler:

– Dette systemet er tillitsbasert, sier han.

Kommunen var ikke alltid like streng.

Som vedlegg til søknader om midlertidig brukstillatelse har Dagbladet funnet flere kontrollklæringer hvor det heller ikke er krysset av slik saksbehandleren etterlyste.

To av disse har Dagbladet forelagt Adriansen. Med

forbehold om arkiveringsfeil, skriver hun at hun «må gå ut fra» at kommunen ga brukstillatelse etter søknader med disse erklæringene.

Ifølge henne er kryssene viktige, fordi de betyr at foretakene som skrev erklæringene tar på seg juridisk ansvar for at alt er i orden på deres felt.

Hvis det ikke er krysset av, «kan kommunen heller ikke gjennomføre ulovlighetsoppfølging mot involverte foretak», skriver Adriansen.

Med andre ord: Da er det ingen å stille til ansvar.

I åra fram til 2012 reiste Sæthers team rundt 150 boliger, fordelt på fem byggetrinn. I 2010 hadde turen kommet for brukstillatelse i byggetrinn 3. I 2011 var byggetrinn 4 klart, og i 2012 også det siste, byggetrinn 5.

LIK SIGNATUR – ULIK DATO

Å få midlertidige brukstillatelse, basert på blant annet kontrollklæringer fra NGI, gikk smertefritt.

Men det er noe rart med erklæringene fra NGI.

Signaturene er påfallende like – selv om de handler om hus på ulike trinn, i henholdsvis 2010, 2011 og 2012. Mens signaturene er identiske, er datoene ulike.

Da Dagbladet viser Klungrehaug tre eksempler på dette, plasserer han erklæringene oppå hverandre på ei glassplate som er opplyst nedenfra.

Dermed blir det tydelig at signaturene er nøyaktig likt plassert i signaturboksen. Men datoene er altså ulike.

På erklæringen Dagbladet viser ham fra byggetrinn 3 står det 25/6-10 i datoboksen. På erklæringene for de siste to trinnene står det henholdsvis 03.06.2011 og 24.05.2012.

Selv om signaturene altså er helt like.

En liten prikk ned til venstre for de to siste datoene er også likt plassert. Det er akkurat som om den henger igjen etter at det som sto der før har blitt strøket over.

– Var det du som gjorde det, spør Dagbladet.

NYSTULIA APRIL 2007: Slik så boligfeltet Nystulia ut i april 2007. Huset hvor Gudny Margrete Fløttum bodde er et av de husene som allerede har kommet opp. I området øverst på bildet gikk et lite skred – en utglidning – sommeren 2007. Foto: norgebilder.no

FORNØYD INNFLYTTER: Slik så Gudny og terrassen hennes i Nystulia ut året etter at hun flyttet inn i 2007. Foto: Privat

NYSTULIA FØR SKREDET: Slik så Nystulia ut før dødsskredet gikk i desember 2020. Foto: norgebilder.no

ETTER SKREDET: Slik så boligfeltet Nystulia ut etter at skredet rammet til natt til 30. desember i fjor. Foto: norgebilder.no

DOKUMENTET

Byggetrinn 3 ulikheter identiske detaljer

Det bekreftes at det foreligger kontrolldokumenter:

Angi hvilke kontrolldokumenter som foreligger

Teknisk notat med konstruksjonsnotat

Notat om utfyllingsarbeidet utført av entreprenør. Dato: 25.06.2010

Byggetrinn 3, 4 og 5, og er en del av skredet/bruddet for hele området.

Ansvarlig kontrollende for prosjektering

Fagområdet er ferdig prosjektert for igangsettingstiltale (omfatter også alle tilknyttede saker)

Ansvarlig kontrollende for utførelse

Sluttkontrollen har ikke avdekket vesentlige feil og mangler som hindrer midlertidig brukstillatelse

Følgende mangler av mindre vesentlig betydning gir:

Sluttkontrollen har ikke avdekket feil og mangler ved tegninger som hindrer ferdigstilt

Erklæring og underskrift

Foreskrevet er gjort med reglene om skred og sankasjoner i plan- og byggesaksloven kap XVII og XIX, og at det kan medføre sanksjoner dersom vi har gitt uriktige opplysninger.

Dato: 25/6-10

Handskrevet: Frode Sandersen

© NBR nr 0149 Juli 2003 Side 1 av 1

BYGGETRINN 3: Kontrollerklæringen fra NGI som ble brukt for å få midlertidig brukstillatelse på byggetrinn 3 i Nystulia. Likheter med seinere innsendte erklæringer markert med blått. Ulikheter markert med rødt.

Byggetrinn 4 ulikheter identiske detaljer

Det bekreftes at det foreligger kontrolldokumenter:

Angi hvilke kontrolldokumenter som foreligger

Teknisk notat med konstruksjonsnotat

Notat om utfyllingsarbeidet utført av entreprenør. Dato: 03.06.2011

Byggetrinn 3, 4 og 5, og er en del av skredet/bruddet for hele området.

Ansvarlig kontrollende for prosjektering

Fagområdet er ferdig prosjektert for igangsettingstiltale (omfatter også alle tilknyttede saker)

Ansvarlig kontrollende for utførelse

Sluttkontrollen har ikke avdekket vesentlige feil og mangler som hindrer midlertidig brukstillatelse

Følgende mangler av mindre vesentlig betydning gir:

Sluttkontrollen har ikke avdekket feil og mangler ved tegninger som hindrer ferdigstilt

Erklæring og underskrift

Foreskrevet er gjort med reglene om skred og sankasjoner i plan- og byggesaksloven kap XVII og XIX, og at det kan medføre sanksjoner dersom vi har gitt uriktige opplysninger.

Dato: 03.06.2011

Handskrevet: Frode Sandersen

© NBR nr 0149 Juli 2003 Side 1 av 1

BYGGETRINN 4: Kontrollerklæringen fra NGI som ble brukt for å få midlertidig brukstillatelse på byggetrinn 4. Likheter med andre innsendte erklæringer i blått. Ulikheter i rødt.

Byggetrinn 5 ulikheter identiske detaljer

Det bekreftes at det foreligger kontrolldokumenter:

Angi hvilke kontrolldokumenter som foreligger

Teknisk notat med konstruksjonsnotat

Notat om utfyllingsarbeidet utført av entreprenør. Dato: 24.05.2012

Byggetrinn 3, 4 og 5, og er en del av skredet/bruddet for hele området.

Ansvarlig kontrollende for prosjektering

Fagområdet er ferdig prosjektert for igangsettingstiltale (omfatter også alle tilknyttede saker)

Ansvarlig kontrollende for utførelse

Sluttkontrollen har ikke avdekket vesentlige feil og mangler som hindrer midlertidig brukstillatelse

Følgende mangler av mindre vesentlig betydning gir:

Sluttkontrollen har ikke avdekket feil og mangler ved tegninger som hindrer ferdigstilt

Erklæring og underskrift

Foreskrevet er gjort med reglene om skred og sankasjoner i plan- og byggesaksloven kap XVII og XIX, og at det kan medføre sanksjoner dersom vi har gitt uriktige opplysninger.

Dato: 24.05.2012

Handskrevet: Frode Sandersen

© NBR nr 0149 Juli 2003 Side 1 av 1

BYGGETRINN 5: Kontrollerklæringen fra NGI som ble brukt for å få midlertidig brukstillatelse på byggetrinn 5. Likheter med andre innsendte erklæringer i blått. Ulikheter i rødt.

- Det vet jeg ikke, sier Klungrehaug.
- Det er du som har sendt det inn?
- Ja, det vet jeg, men jeg kan ikke svare på det her og nå. Men i så fall, så er det gjort etter avtale med NGI.

– IKKE DOKUMENTFALSK

Ifølge Klungrehaug fikk han erklæringene på e-post fra NGI. Han sier at han ikke vet hvordan datoene har blitt endret, eller hvem som har gjort det.

– Jeg synes det er litt rart, sier han.

Likevel synes han ikke saken er så alvorlig. Han sier at det var tett kontakt mellom kommunen og utbyggerne, med jevnlig besøk på byggeplassen, og at kommunen derfor visste hva som skjedde.

– Jeg ser ikke på det som dokumentfalsk, sier han.

Han har ikke greid å finne e-postene fra NGI, og dem han sendte til kommunen.

NGI vil ikke utlevere e-posten(e) hvor kontrollerklæringen(e) ble oversendt til Klungrehaug, fordi det er korrespondanse med kunder.

«Kontrollerklæringen ble oversendt til Klungrehaug 25.06.10 etter forespørsel fra Klungrehaug», skriver senior kommunikasjonsrådgiver Liv Røhnebæk Bjergene, og mener at Klungrehaug må svare på hvordan de skulle brukes. Ifølge Bjergene ser NGI «alvorlig på saken».

«NGI kan ikke finne noe dokumentasjon på at vi har gitt aksept til at våre signaturer på kontrollerklæringene kan gjenbrukes. Vi har likevel ingen grunn til å tro at arbeidet som ligger til grunn for kontroll, ikke er utført», skriver hun.

NGI «FØLGER OPP»

Bjergene svarer ikke på om NGI mener dokumentene er forfalsket, og heller ikke om det hun skriver betyr at det ikke var NGI som endret datoene.

«NGI er selvsagt interessert i å vite hvordan våre dokumenter er blitt brukt og følger derfor opp denne saken overfor utbygger», skriver Bjergene.

«Kjenner ikke til påståtte detaljer – Atle Klungrehaug var ansvarlig søker», skriver Odd Sæther etter at Dagbladet har sendt ham de aktuelle dokumentene.

Kommunalsjef Adriansen skriver at NGI må svare «da det er de som har signert».

«Når dato endres er dokumentet som utgangspunkt falskt», skriver tidligere politiadvokat i Økokrim Helge Skogseth Berg, som på Dagbladets oppfordring har gjennomgått flere kontrollerklæringer hvor datoene er endret.

Han skriver at det framstår som et «urealistisk forsvar» at NGI skal ha gitt aksept for at mottaker kan endre et dokument og la det framstå som et nytt dokument, men at dette ikke kan fastslås uten grundige undersøkelser.

«Selv om slik aksept skulle vært gitt vil dokumentet likevel være falskt, så lenge ikke NGIs aksept for endring av dato framgår av selve dokumentet», skriver Berg som nå er partner i advokatfirmaet Lynx.

Dagbladet har bedt den NGI-ansatte som ifølge dokumentet har signert, om hjelp til å finne ut hvem som endret datoene, men han henviser til NGIs informasjonsavdeling.

Få måneder før den offentlige granskingskommissjonen for Nystulia-skredet skal levere sin rapport, står en rekke spørsmål rundt utbyggingen ubesvarte.

Ett av dem gjelder terrengplaneringen og oppfyllinga under de husene som var ferdigbygget sommeren

BØR GRANSKES: Tidligere politimann og økokrimterforsker Helge Kvamme mener det Dagbladet i dag avslører om kontrollerklæringer fra Nystulia som det er trikset med, bør granskes eller etterforskes. Foto: NTB

2007. Flere av disse husene ble tatt av skredet i 2020. Var oppfyllinga der like dårlig utført, som der det lille skredet gikk sommeren 2007?

Hva den NGI-ansatte som skrev notatet om skredet i 2007, ville ha svart, får vi ikke vite: Han døde for flere år tilbake.

Daglig leder i firmaet som fylte opp og terrengplanerte under det egne tiltaket for områdesikring, henviser spørsmålet til Odd Sæther, men påpeker at det i NGIs notat vurderes som «usannsynlig» at skader skal oppstå i framtida på grunn av de utførte planeringsarbeidene.

Odd Sæther svarer kort at «NGI var prosjekterende og kontrollerende».

NGI skriver at «gjennom vår kontroll har vi ikke funnet avvik som skulle tilsi at noe var galt på byggetrinn 1. All dokumentasjon som NGI har, vil vi gjøre tilgjengelig for Gjerdrumkommisjonen».

Men det var altså ikke NGI som var «ansvarlig kontrollerende» for utførelsen av terrengplaneringen for å sikre området før husbyggingen startet. Den rollen hadde gravefirmaet som gjorde denne jobben.

«Entreprenøren hadde selv ansvar for kontroll av utførelse, gjennom egenkontroll», skriver NGI.

– IKKE BORTE, MEN...

Dagbladet har spurt Gudny Fløttum om hva styret i sameiet kunne ha gjort hvis de hadde fått vite om skredet som gikk i 2007, og om hennes reaksjon på kontrollerklæringer hvor datoene er endret på, men hun kvier

EN NY TILVÆRELSE: Et halvt år etter raset, er Gudny i gang med å skape en ny tilværelse. I slutten av juni ble hun med Dagbladet til sperringene inn mot den røde sonen på Ask, som er så nær som hun kommer til sitt gamle, evakuerte hus. Foto: Hans Arne Vedlog

– SKRIFT FJERNET OG ERSTATTET

Skriftexpert Reidun Wilhelmsen har på Dagbladets forespørsel sammenliknet tre erklæringer brukt på de tre byggetrinnene, med ulike datoer og lik signatur.

«Det at tre signaturer er identiske, som i dette tilfellet, viser at minst to av dem må være en direkte kopi av den andre, eller at alle er kopier med en fjerde underskrift som utgangspunkt», skriver Wilhelmsen.

«Resultatet taler sterkt for at teksten på dokumentet datert «25/6-10» danner grunnlaget for tilsvarende utfyllinger på de to seinere daterte dokumentene, på den måten at skrift er fjernet og erstattet med annen tekst», slår hun fast.

«Det (er) videre en avsetning av toner til venstre for dateringene. Denne stemmer overens med nedre del av sifferet «2» i dokumentet kalt «1», datert «25/6-10», og detaljen kan være en rest etter en ufullstendig fjerning av den håndskrevne dateringene», skriver skriftexperten Reidun Wilhelmsen om den lille prikken nede til venstre for de to siste dateringene.

Dato	Dato	Dato
25/6-10	03.06.2011	24.05.2012

seg for å mene så mye. For henne er noe av det viktigste alt det hun og så mange andre har mistet. Det gikk lenge før hun skjønte fullt ut hvor ille det var, men da hun oppsøkte lageret hvor tingene hennes sto stablet i kasser, slo virkeligheten inn over henne.

– Dette er hjemmet mitt. Alt det som jeg hadde i hjemmet mitt, sier hun og må gjøre et opphold.

– Det er jo ikke borte, men. Huset mitt er jo borte, sier hun med en håndbevegelse inn mot den røde sonen.

Nå har hun kjøpt en ny bolig i Ask sentrum, hvor hun litt etter litt skal stable sin nye tilværelse på beina.